

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1945.

Första kammaren.

Nr 9.

Lördagen den 17 februari.

Kammarens sammanträdde kl. 4 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Andrén* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 74, angående studiehjälp för högre undervisning åt landsbygdens ungdom m. m.; och

nr 75, angående anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1945/46 för biträde vid handläggning av boställsärenden och vad därmed äger samband.

Herr statsrådet *Danielson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 66, angående ändring i grunderna för försäkring med statsbidrag mot förluster på grund av smittsamma husdjursjukdomar;

nr 68, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1940 (nr 473) om förbud i vissa fall mot beviljande av kvarstad eller skingringsförbud;

nr 69, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 925) med särskilda bestämmelser angående förmynderskap, godman-skap och boutredning vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 70, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 8 november 1940 (nr 926) med särskilda bestämmelser angående bolag, föreningar, spar-banker, vissa andra inrättningar och samfälligheter samt stiftelser vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 71, med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 4 juni 1943 (nr 274) om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger, m. m.;

nr 72, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigs-fara m. m.;

nr 73, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 550) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för rikets försvar eller folkförsörjningen m. m.;

nr 76, angående anslag till bidrag för anläggande av gemensamma tvättin-rättningar på landsbygden;

nr 78, angående inköp av amerikanska flygplan;

nr 79, angående vissa utgifter för försvarsändamål å tilläggsstat II till riks-staten för budgetåret 1944/45; och

nr 80, angående fastställande av personalförteckning för domänverket.

Justerades protokollet för den 10 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

Första kammarens protokoll 1945. Nr 9.

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:t proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde; samt

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 5 mars 1943 (nr 78) om jämkning av arrendaavtal i vissa fall, m. m., såvitt angår genom propositionen framlagt lagförslag;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 453) med vissa bestämmelser om mätning av ved och annat virke, m. m., såvitt angår genom propositionen framlagt lagförslag; samt

nr 27, i anledning av väckt motion angående rätt för å alderdomshem intagna understödstagare som åtnjuta folkpension att själva disponera över viss del av pensionen.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 31, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 6 mars 1942 (nr 63) angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 51, angående utsträckning i vissa fall av i 8 § 1 mom. tulltaxeförordningen stadgade tidsfrister för åtnjutande av tullfrihet; och

nr 52, angående temporär utsträckning av rätten för fiskefartyg att intaga gods från provianteringsfrilager i vissa städer.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 53, angående pension eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 54, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom;

nr 62, angående inrättande av ett forskningsråd på jordbrukets område m. m.;
nr 63, angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.; samt
nr 64, angående förhöjning i vissa fall av arbetarsmåbrukslån m. m.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner
nr 66, 68—76 och 78—80.

Ordet lämnades på begäran till herr **Holmbäck**, som yttrade: Herr talman!

Under sista tiden ha vid upprepade tillfällen amerikanska och brittiska flygplan beskjutits av svenskt luftvärn vid färd över svenskt territorium mellan England och Tyskland. För en vecka sedan störtade efter en sådan beskjutning ett flygplan i närheten av Hälsingborg. Detta flygplan medförde en s. k. kvartersbomb, som om den utlöst sig hade medfört stor förödelse. Hade flygplanet störtat inne i Hälsingborg och kvartersbomben exploderat därstädes, hade en olycka av oberäknelig omfattning kunnat inträffa. Några nätter senare ägde en liknande beskjutning rum. Två flygplan störtade i havet utan att det dock är konstaterat, att störtningen orsakats av den svenska beskjutningen.

Inom den svenska befolkningen har beskjutningen av dessa flygplan väckt mycken diskussion och på många håll bestämt ogillats. Den ståndpunkt, som därvid kommit till uttryck, torde kunna sammanfattas på följande sätt. Man anser det uteslutet att engelska eller amerikanska flygplan skulle angripa Sverige eller spionera på svenska försvarsanstalter. Något behov av beskjutningen för att skydda svenskt land mot dem finnes alltså icke. Att ett upphörande av beskjutningen skulle medföra luftstrider över Sverige anser man med nuvarande styrkeförhållanden mellan de krigförande uteslutet. Den fara som nedskjutandet av ett flygplan med bomblast innebär för den svenska befolkningen och svensk egendom är åter mycket stor. Denna fara anser man ej böra framkallas. I varje fall bör därför icke beskjutning äga rum över tätbebyggda samhällen.

Även en annan synpunkt gör sig gällande i denna diskussion.

Den tyska terrorn i Danmark och Norge fortsätter. För en vecka sedan avrättade tyskarna på två dagar 34 norska patrioter. Särskilt för Norge är för stora delar av befolkningen ett snart upphörande av fientligheterna en fråga om liv eller död. Krigets utgång är längesedan given. Att det fått fortsätta är måhända den största av de krigsförbrytelser som begåtts. I Sverige fråga sig då många, om det kan vara ett svenskt intresse att ingripa mot de engelska och amerikanska luftflottorna, vilkas uppgift är att medverka till ett möjligast snabbt slut på kriget. Särskilt betonas därvid, att en ändrad praxis i fråga om beskjutning av engelska och amerikanska flygplan icke skulle vara ett avsteg från neutraliteten. Neutralitetsgrundsatserna medge skiftande tillämpningar — som Sveriges hållning tidigare under kriget har visat — och en ändring av de nuvarande bestämmelserna rörande beskjutningen skulle därför icke innebära, att Sverige lämnade neutralitetens väg.

Det spörsmål, jag berört i det föregående, är av den vikt, att en interpellation torde böra göras i riksdagen. Då frågan berör både utrikespolitiken och försvaret och alltså faller under två departement, bör denna interpellation riktas till regeringens chef. Jag utböder mig därför kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern få framställa följande spörsmål:

Anser Ers Excellens att de nuvarande reglerna angående beskjutning av främmande flygplan, som komma in över svenskt område, fortfarande böra upprätthållas? Böra de icke omedelbart bliva föremål för den revision, som påkallas av förhållandena?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

*Interpellation
ang. reglerna
för beskjut-
ning av
främmande
flygplan.*

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens affärsverksfonder gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1945/46 i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk jämte i ämnet väckt motion;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:s proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 22 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1945/46 m. m.;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från viss ersättningsskyldighet i anledning av skada, som vållats av f. d. anställningshavare vid vägväsendet; samt

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående markområde;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 2, i anledning av väckta motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten m. m.;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 13 december 1940 (nr 1000) om allmän omsättningsskatt;

nr 4, i anledning av väckta motioner angående förhöjt dagtraktamente åt av kommun valda ledamöter i beredningsnämnd, fastighetstaxeringsnämnd och lokal taxeringsnämnd; samt

nr 5, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i taxeringsförordningen m. m.; ävensom

andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.15 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 20 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 13 och den 14 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 66, angående ändring i grunderna för försäkring med statsbidrag mot förluster på grund av smittsamma husdjursjukdomar.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 68, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1940 (nr 473) om förbud i vissa fall mot beviljande av kvarstad eller skingringsförbud;

nr 69, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 925) med särskilda bestämmelser angående förmynderskap, godmanskap och boutredning vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 70, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 8 november 1940 (nr 926) med särskilda bestämmelser angående bolag, föreningar, sparbanker, vissa andra inrättningar och samfälligheter samt stiftelser vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 71, med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 4 juni 1943 (nr 274) om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger, m. m.;

nr 72, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.; samt

nr 73, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 550) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för rikets försvar eller folkförsörjningen m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 74, angående studiehjälp för högre undervisning åt landsbygdens ungdom m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 75, angående anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1945/46 för biträde vid handläggning av boställsären den och vad därmed äger samband.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 76, angående anslag till bidrag för anläggande av gemensamma tvättinrättningar på landsbygden.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 78, angående inköp av amerikanska flygplan; och
nr 79, angående vissa utgifter för försvarsändamål å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 80, angående fastställande av personalförteckning för domänverket.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 9, 18, 19, 22 och 26—28, bevillningsutskottets betänkanden nr 2—5 samt andra lagutskottets utlåtande nr 6.

Herr *Velander* avlämnade en av honom och herr *Björkman* undertecknad motion, nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 1, 2 och 9 kap. vattenlagen.

Motionen bordlades.

*Interpellation
ang. skedd
inskränkning
av vissa
mjölktran-
sporter.*

Herr *von Heland* erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Man kan förstå, att jordbrukarna i dessa dagar undra över att, samtidigt som stora arbetargrupper lagt ned arbetet, statliga myndigheter lägga på jordbrukarna allt större bördor. Det jag i denna interpellation främst vill fästa uppmärksamheten på är trafikkommissionens åtgärder i detta hänseende.

Nu, då samhället vill pressa jord- och skogsbrukets folk till det yttersta, ha under vintern, trots kanske minskade beredskapsinkallelser, de som arbeta i jordbruket varit relativt mycket inkallade, och i vissa trakter ha bra betalda försvarsarbeten pågått, vilket givetvis minskat tillgången på arbetskraft för skogen. Men icke nog härmed. Trafikkommissionen har under krigets sista timme passat på att göra avsevärda inskränkningar för mjölkkörning med bil, vilket medfört betydligt ökat arbete för jordbrukarna och ökade kostnader för jordbrukarnas mjölkfrakter. Det är en tänjbar paragraf i trafikkommissionens cirkulär av den 12 januari 1942, som man nu skärpt i tillämpningen i bl. a. Södermanland och som enligt uppgift från kommissionen skall skärpas även i andra län.

Hur skola jordbrukarna under sådana förhållanden kunna fullgöra sina arbetsuppgifter? Hur skola de kunna verkställa den vedavverkning, som myndigheterna fastställt?

Jag har förgäves vid direkta underhandlingar med trafikkommissionens ledning försökt erhålla rättelse. Man vill emellertid där ej lyssna på de många skäl, som finnas för jämkning i kommissionens hårda åtgärder, utan hänvisar endast till den prekära gummisituationen. Kommissionens uppfattning härom stämmer emellertid ej överens med den uppfattning, som deklarerats från regeringshåll. Man har nämligen fått bekräftat, det som stått att läsa i tidningspressen, att krisen på transportområdet på grund av brist på bilgummi högst avsevärt framskjutits, och detta så pass långt fram, att det ej längre förefaller finnas någon anledning att räkna med den som någon egentlig faktor. Jag tror på dessa uttalanden från regeringshåll och måste därför anse det i högsta grad olämpligt att nu göra inskränkningar för samhällets näringspolitiskt viktigaste biltransporter. Nu inverka gjorda indragningar ytterst menligt på bränsleproduktionen, och då kommissionen nekat att bevilja lättnader till våren, komma vårbruket och skördearbetet att bli lidande. Under den varma årstiden, då jordbrukarna komma att få köra extratur efter skummjölken, blir arbetet genom

Interpellation ang. skedd inskränkning av vissa mjölktransporter. (Forts.)
 trafikkommissionens åtgärder än mer arbetskrävande. Kommissionens enda tillrådan att skriftligen klaga för enskilda gårdar är tydligen en åtgärd för att uppehålla tiden, men pappersexercis i onödan väcker endast ovilja hos allmänheten. Synnerligen berättigade klagomål ha skriftligen framförts men ha endast givit negativt resultat.

Det kan väl inte råda någon meningsskiljaktighet därom, att mjölkfrakterna för närvarande äro de viktigaste transporterna och att därför indragningen av bilkörlinjer ej bör göras förrän det är absolut nödvändigt samt att lättnader med bilfrakt böra åstadkommas så snart möjlighet härför föreligger. Berättigade önskemål från olika delar av landet böra därför enligt min uppfattning tillmötesgås av myndigheterna, varvid bör beaktas att svarigheter med hänsyn till arbetskraften särskilt föreligga för mindre och medelstora gårdar.

Då de frågor jag här behandlat i min interpellation beröra flera statsråd, får jag sålunda vördsamt anhålla om kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern få framställa följande frågor:

Vad är regeringens uppfattning i här berörda spørsmål?

Ämnar regeringen föranstalta, att de inskränkningar för mjölkbillinjerna, som vidtagits under denna vinter, åter slopas, eller om så ej är fallet, vilka lindringar vill regeringen medverka till?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Ordet lämnades på begäran till herr **Holmberg**, som anförde: Herr talman! *Interpellation ang. ifrågasatt nedläggning av sulfittfabriken i Rydö m. m.*
 Ledningen för Hylte bruks aktiebolag, det vill säga ledningen för AB Svenska handelsbanken, som innehar aktiemajoriteten i bolaget, har beslutat nedlägga driften vid sulfittfabriken i Rydö, vilken tillhör det till Hylte bruks aktiebolag anslutna Rydö bruks och fabriks aktiebolag.

Anledningen till beslutet om sulfittfabrikens nedläggande torde vara den som framgår ur följande sats i en skrivelse, som bolagsledningen tillställt Svenska pappersindustriarbetareförbundets avdelning vid Rydö bruk.

»Då det från driftssynpunkt är lämpligare att all rörelse koncentreras på ett ställe böra framtida investeringar göras i Hylte.»

Härav framgår att krassa vinstintressen dikterat beslutet. Till människornas ringa eller ingen hänsyn. Rydö samhälle har växt upp kring det år 1897 anlagda bruket. Huvudparten av dess invånare har hittills haft sin försörjning där, men ställes nu på bar backe. Bolaget förklarar att det kanske vid Hylte bruk kan bereda plats åt tio av omkring 200 arbetare. De övriga avfärdas med att det blir tillfälle till torvupptagning till sommaren och att de kunna slå sig på småindustrier såsom snickeri och plåtslageri, för vilka de gamla fabrikslokaler böra kunna användas.

Det torde emellertid icke vara möjligt för brukets tidigare arbetare att bygga sin framtida existens på tillfällig torvupptagning under några sommarmånader eller på småindustrien. Jönköpings län har redan mer än tillräckligt av dylika företag, vilkas möjligheter att hävda sig i en knivskarp konkurrens för närvarande äro helt beroende av ägarnas eller delägarnas förmåga att utsträcka sin arbetsdag utöver den normala och sänka sin levnadsstandard.

Statsmakterna, som år 1942 intresserade sig för Hylte bruks aktiebolags affärer genom att bevilja bolaget ett statslån på 1 100 000 kronor, kunna enligt undertecknads mening icke ställa sig likgiltiga till att bolaget nu genom Rydö bruks nedläggande berövar brukets arbetare deras försörjning. Detta så mycket mindre som bolagets ledning i sin nyss nämnda skrivelse till fackföreningen

Interpellation ang. ifrågasatt nedläggning av sulfittfabriken i Rydö m. m.
(Forts.)

förklarar att sulfittfabriken säkerligen kan drivas med god förtjänst åtminstone de närmaste åren efter kriget.

Tyvärr saknar Sverige en lag mot industriell vanhävd, som förbjuder nedläggandet av företag som kan hållas i gång. Men statsmakterna borde ändå kunna göra något till förhindrande av att i ett fall sådant som detta hundratals människors försörjningsmöjligheter offras för kapitalistiska vinstintressen. Statsmakterna kunna ju i det avseendet stödja sig på en riksdagsmajoritet, som valts på ett program om bl. a. full sysselsättning och ökat arbetarinflytande över produktionens ledning.

Med hänvisning till vad jag ovan anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern få framställa följande frågor:

1. Kan man från regeringens sida vänta några åtgärder till förhindrande av att Hylte bruks aktiebolag genomför sitt kungjorda beslut att nedlägga sulfittfabriken i Rydö?

2. Därest dylika åtgärder icke övervägas, vilka andra åtgärder ämnar regeringen vidtaga för att hjälpa arbetarna vid det nedlagda bruket till nya försörjningsmöjligheter?

3. Avser regeringen att för riksdagen framlägga något förslag till förhindrande av att privata företag i framtiden genom att i koncentrationssyfte nedlägga industrier ställa arbetare och anställda utan försörjningsmöjligheter?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.16 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 21 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, att första kammaren ville besluta att vid sammanträde onsdagen den 28 innevarande månad företaga val av valmän jämte suppleanter för utseende av riksdagens militieombudsman och hans ställföreträdare.

Detta förslag antogs.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 81, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 december 1940 (nr 995) om straff för sabotage.

Företogs val av tjugufyra ledamöter i den nämnd som äger att döma, huruvida högsta domstolens och regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit utsedda till ledamöter i nämnden:

herr Andersson, Elon,	med 97 röster,
» Andersson, Jones Erik	» 97 » ,
» Branting	» 97 » ,
» Bäckström	» 97 » ,
friherre De Geer	» 97 » ,
herr Ericsson, Herman,	» 97 » ,
» Friggeråker	» 97 » ,
» Johansson, Johan Bernhard,	» 97 » ,
» Johanson, Karl Emil,	» 97 » ,
» Karlsson, Gottfrid,	» 97 » ,
» Linder	» 97 » ,
» Linnér	» 97 » ,
» Nilsson, Bernhard,	» 97 » ,
» Norman	» 97 » ,
» Olsson, Oscar,	» 97 » ,
» Pauli	» 97 » ,
» Sandén	» 97 » ,
» Sandström	» 97 » ,
» Siljeström	» 97 » ,
» Tjällgren	» 97 » ,
» Undén	» 97 » ,
» Wahlmark	» 97 » ,
» Wistrand	» 97 » ,
» Akerberg	» 97 » .

Anställdes val av sex suppleanter för de av kammaren utsedda ledamöterna i den nämnd, som äger att döma, huruvida högsta domstolens och regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas.

las; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit utsedda till suppleanter:

herr Lindblom	med 68 röster,
» Persson, Ivar,	» 68 » ,
» Carlström	» 68 » ,
» Anderson, Gustaf Ivar,	» 68 » ,
» Ahlkvist	» 68 » ,
» Ekströmer	» 68 » ,

sedan ordningen dem emellan blivit genom lottning bestämd.

Företogs val av tolv valmän för utseende av riksdagens kommitterade för tryckfrihetens vård; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit utsedda till valmän:

herr Anderson, Axel Ivar,	med 65 röster,
» Björck	» 65 » ,
» Björnsson	» 65 » ,
» Gabrielsson	» 65 » ,
» Herlitz	» 65 » ,
» Nilsson, Bror,	» 65 » ,
» Pauli	» 65 » ,
» Petersson, Knut,	» 65 » ,
» Wagnsson	» 65 » ,
» Wahlund	» 65 » ,
» Velander	» 65 » ,
» Åkerberg	» 65 » .

Anställdes val av tre suppleanter för kammarens valmän för utseende av kommitterade för tryckfrihetens vård; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit utsedda till suppleanter:

herr Lindström	med 50 röster,
» Näsgård	» 50 » ,
» Arrhén	» 50 » ,

sedan ordningen dem emellan blivit genom lottning bestämd.

*Ang. vissa
förhållanden
i Norge.*

Hans excellens ministern för utrikes ärendena herr **Günther**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Ströms interpellation angående vissa förhållanden i Norge, erhöi ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Ström frågat mig, om jag hade något att meddela riksdagen med anledning av förhållandena i Norge, varvid han särskilt erinrat om den nyligen verkställda arkebuseringen av 34 norrmän såsom vedergällning för ett attentat i Oslo mot den norska statspolischefen.

Jag får i anledning härav lämna kammaren del av de uppgifter, som stått utrikesdepartementet till buds angående de i interpellationen berörda händelserna.

Den 9 februari meddelades officiellt i Oslo, att en av rikskommissarie Terboven tillsatt ståndrätt kvällen dessförinnan dömt elva norrmän till döden. Dödsdomarna hade omedelbart gått i verkställighet. Med hänsyn till att fyra av de avrättade blevo hämtade i sina bostäder vid åttatiden på kvällen samma dag, kunde ståndrättens förhandlingar icke hava varit annat än ytterst summariska. De övriga torde förut hava varit häktade. Samtidigt meddelades,

Ang. vissa förhållanden i Norge. (Forts.)

att ytterligare åtta norrmän avrättats efter att hava dömts av en norsk specialdomstol.

Påföljande dag erhöll Oslos befolkning underrättelse om att femton nya dödsdomar gått i verkställighet. Av dessa synas tio hava avdömts av tyskarna och fem av den norska specialdomstolen. Till Quisling inlämnade nådeansökningar hade avslagits.

Även om förberedelser sedan någon tid ägt rum för vidtagande av represalier i anledning av de norska patrioternas verksamhet, så synes det icke kunna råda tvekan om att den direkta orsaken till de nu avkunnade och exekverade trettiofyra dödsdomarna var, att statspolischefen Marthinsen blev dödad den 8 februari. Av motiven till domarna framgår dock med all tydlighet, att de avrättade icke haft något som helst att skaffa härmed.

Dessa nya och upprörande våldsdåd mot det norska folket — i förening med underrättelserna om de tyska truppersnas förödelse av Nordnorge, vilken nu synes hava drabbat hela området ned till Tromsötrakten — hava otvivelaktigt väckt den största harm och avsky hos hela svenska folket. Inför den tilltagande våldsregimen, för vilken den tyska ockupationsmakten och de norska Quislingmyndigheterna synas vara i lika mån ansvariga, dela vi fullständigt norrmännens känslor. Man är ingalunda okunnig härom vare sig i Berlin eller i Oslo. Man bör också där utan svårighet förstå, att vi liksom norrmännen fråga oss, om en fortsättning av våldshandlingarna mot norska folket och av förödelser i landet är att betrakta såsom sannolik, samt att vi måste anse denna fråga vara av stor betydelse även för Sveriges del.

Jag utgår emellertid från att den ärade interpellanten delar regeringens uppfattning, att det av lätt insedda skäl icke kan vara önskligt att från dess sida något uttalande nu göres om vad vi kunna och böra företaga oss eller om vad som icke är möjligt eller ändamålsenligt att göra. Formuleringen av den till mig riktade frågan synes mig tyda härpå.

Herr Ström: Herr talman! Jag ber att få tacka herr utrikesministern för det nyss avgivna svaret.

Det är svårt att säga, vad svaret innebär. Det är rätt allmänt hållet. Jag vill dock taga fasta på följande ord, som jag vill tro icke blott äro tomma diplomatiska fraser. Det heter här i hans excellens' nyligen upplästa svar: »Inför den tilltagande våldsregimen, för vilken den tyska ockupationsmakten och de norska Quislingmyndigheterna synas vara i lika mån ansvariga, dela vi fullständigt norrmännens känslor. Man är ingalunda okunnig härom vare sig i Berlin eller i Oslo. Man bör också där utan svårighet förstå, att vi liksom norrmännen fråga oss, om en fortsättning av våldshandlingarna mot norska folket och av förödelser i landet är att betrakta såsom sannolik, samt att vi måste anse denna fråga vara av stor betydelse även för Sveriges del.»

Liksom herr utrikesministern måste jag anse frågan om både Norges och Danmarks förödelse och folkets dekapitering — som det synes rent principiellt beslutad och medvetet genomförd — vara en sak som på det allra närmaste angår vårt eget land, såsom ett av de nordiska länderna men även såsom ett land, som måste komma att lida alldeles oerhört, om Norge och Danmark bli mer eller mindre förstörda. Sverige kan enligt min mening icke stilla åse, att de norska och danska folken massakreras och förintas. Vi sända dem bröd, men det är icke nog att sända dem bröd, om vi veta att de, som brödet sändes till, i alla fall skola mördas. Äro de broderfolk, så må vi högt och i handling säga detta! Vi måste fråga oss, om vi böra taga vara på vår broder och om vi böra visa solidaritet inom ramen för den svenska statens resurser.

Vi måste ställa oss den frågan, om vi erkänna moraliska grundsatser i vår

Ang. vissa förhållanden i Norge. (Forts.)

politik, liksom vi i vårt enskilda liv erkänna dessa grundsatser. Om någon blir överfallen på gatan, så är det ingen som drar sig för att komma honom till hjälp — den, som underlåte detta, skulle med rätta bli skarpt kritiserad. Om det uppstår en eldsvåda, skulle de grannar, som icke skyndade att söka rädda dem, som vore i fara att bli innebrända, bli ansedda såsom i högsta grad förkastliga medmänniskor och medborgare, och skulle någon hålla på att drunkna, så skulle ju ingen undandraga sig att försöka hjälpa den druknande, även om det kunde gälla att sätta livet till. Det är en gammal svensk lag, som har gällt i alla tider, och vi veta alla att det har instiftats ett särskilt pris för dess iakttagande. Envar måste sålunda sätta livet på spel vid många tillfällen för att rädda enskilda medborgare och medmänniskor, och i arbetslivet få varje dag otaliga arbetare riskera sitt liv bland maskinerna på fabriker, på fälten och haven för att kunna hålla produktionen i gång, och ingen skulle falla på den tanken att vilja stoppa maskinerna, därför att de medföra vissa risker för dem som handhava dem.

Frågan är alltså, om allt detta gäller endast för det vanliga enskilda livet och om det finns en helt annan lag, när det är fråga om det politiska livet. så att det där icke längre är fråga om att visa de dygder och fullgöra de plikter som vi äro uppfostrade att erkänna i det enskilda livet. Vi kunna naturligtvis ställa oss likgiltiga och egoistiskt avvaktande. Vi kunna handla opportunistiskt, och vi kunna söka göra oss små och obefintliga, som vi gjorde 1940 och 1941, därför att vi då icke hade några resurser. Men sedan vi fått resurser, är det fråga, om vi kunna draga oss tillbaka och försöka göra oss osynliga. Vi kunna naturligtvis säga: »Hellre må våra norska och danska bröder gå under än vi röra en enda fena och taga någon som helst risk.» Men det är alldeles klart, att detta skulle strida mot vår humanitära mänskliga plikt, mot vår patriotiska plikt och mot alla gudomliga lagar. Vi kunna inte gärna lämna en överfallen i sticket som de två personer gjorde som förekomma i den berömda skildringen av Jerikoresan i den främsta av böcker. Om vi skulle göra på det sättet, så skulle vi sannolikt i alla tider bli bedömda på samma sätt som de två. som låto den av rövare överfallne ligga och icke på något sätt inskredo för att hjälpa honom.

Jag tror för min del inte att det svenska folket är amoraliskt och asocialt. jag har en bättre uppskattning av det. Jag har aldrig funnit att Sveriges arbetarklass när det verkligen har gällt, har undandragit sig ens de största offer. Fordom var det åtminstone så också med bondeklassen, och jag kan inte tro att det är annorlunda med svenskar i övrigt.

Det gäller här också en fråga om Nordens frihet. Vi skulle ju inte gärna nu eller i framtiden kunna tala om Nordens frihet om Nordens samhörighet och om nordisk samverkan, därest vi skulle låta de danska och norska folken genom massakrer gå under, och jag vill tolka herr utrikesministerns ord så, att även han är av samma uppfattning — åtminstone vill jag tolka dem så, intill dess att motsatsen är klart ådagalagd.

Det är mången som tror att ingen regering, som på allvar skulle vilja hjälpa Norge och Danmark i nöd, skulle kunna sitta kvar. Enligt min mening är det så, att den regering, som inte hjälpte Norge och Danmark i den verkliga nödens stund, inte skulle kunna sitta kvar — det svenska folket skulle alldeles säkert komma till den uppfattningen.

Även vårt namn och vårt rykte i världen är det här fråga om. Vi veta att vi nu i världens ögon äro placerade någonstans mellan de makter, som förr varit fiender till frihetens krafter i världen men som nu ha omvänt sig och bättrat sig, och de makter, som fortfarande kämpa för nazismens världsherravälde. Vi ha sålunda inte något särskilt gott rykte, och man får ju vid många tillfällen läsa i

Ang. vissa förhållanden i Norge. (Forts.)

tidningarna om hur resolutioner antagas och uttalanden göras, riktade emot de neutrala länderna. Visserligen tror jag att detta ibland är orätt och att falska bedömningssynpunkter ligga bakom en del av den kritik, som riktas emot de neutrala, men i många avseenden är nog kritiken ganska rättvis och riktig. Det svenska namnets anseende i världen skulle bli utsatt för en ytterligare, en stark depreciering, därest vi hölle oss stilla, om en Bartolomeinatt utbröte i Norge eller Danmark.

Jag vill betona att det icke är fråga om att kasta oss in i det stora kriget, utan att det snarare är fråga om att skapa och att hålla beredd att sättas in en kraftig svensk brandkår för att släcka en mordbrand, att skapa en effektiv ordningskår, som kan hejda en blodig anarki, en vild förstörelse, en Bartolomeinatt, en utrotning av våra grannar. Äro vi nu oförberedda på att kunna gripa in, så kan det slutliga inskridandet komma för sent.

Vidare gäller det här också frågan: när skola vi handla? Ja, enligt min mening, den dag då det kommer ett rop på hjälp från de danska och norska hemmafronterna och deras lagliga regeringar i landsflykt. Jag anser alltså icke att man kan göra något ingripande genom någon svensk brandkår eller någon svensk ordningskår när som helst och hur som helst och på ett måfå, utan detta kan ske endast i fullständig samklang med de norska och danska folken som bäst veta, när tiden är inne.

Jag vill inte gå in på enskildheter eller detaljer — det är riktigt, som herr utrikesministern säger, att jag inte har begärt några sådana upplysningar. Jag har endast begärt en positiv inställning hos regeringen. I varje fall har jag inte fått ett nej — det är det enda jag kan konstatera av svaret. Jag tar sålunda fasta på detta och vill hoppas, att regeringen är ense om att något måste göras och att vi måste vara beredda för alla eventualiteter.

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet **Möller**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Ströms interpellation angående förhållandena i vissa finska flyktingläger, och nu yttrade: Herr Fredrik Ström har med denna kammars tillstånd till mig ställt följande fråga:

Är statsrådet i tillfälle att lämna kammaren en redogörelse för orsakerna till och omfattningen av de tragiska händelserna i de finska evakueringslägren i Vilhelmina socken, anledningen till de dit förlagda flyktingarnas talrikhet i förhållande till tillgången på bostäder och läkare samt för vilka åtgärder som myndigheterna vidtagit eller ämna vidtaga till förebyggande av liknande händelser?

Då jag går att ge ett svar på den framställda frågan, vill jag först lämna en kortfattad redogörelse för inkvarterings omfattning och för vissa av de huvudprinciper, som följts vid omhändertagandet av den evakuerade befolkningen.

Antalet mera varaktigt inkvarterade personer har utgjort i runt tal 37 600. Av dessa har ungefär hälften utgjorts av barn. Vid inkvarterings verkställande har den principen följts, att antalet evakuerade, som förlagts i en och samma kommun, inte fått överstiga 10 % av kommunens folkmängd. Jag kan i detta sammanhang redan nu nämna, att i Vilhelmina inkvarterats något mer än 900 personer, motsvarande i runt tal 9 % av folkmängden i denna kommun.

De anförda procentsiffrorna kunna kanske förefalla höga, men jag vill erinra om att myndigheterna vid evakuerings verkställande voro nödsakade räkna med att den finska befolkningsförflyttningen till vårt land kunde komma att omfatta ända till inemot 100 000 personer.

Ang. förhållanden i vissa finska flyktingläger.

Ang. förhållandena i vissa finska flyktingsläger. (Forts.)

Med hänsyn till bl. a. smittriskerna kunde någon inkvartering i enskilda svenska hem icke komma i fråga. All inkvartering ägde alltså rum i s. k. internatförläggningar. Till sådana förläggningar uttogos skolor, folkets hus, missionshus, församlingshem och andra offentliga byggnader. Under den första tiden hade dessa förläggningar karaktären av isolerade karantänsförläggningar. Denna isolering måste i de flesta fall upprätthållas under ganska lång tid, ibland ända upp till sex veckor eller mera. Sedan isoleringsåtgärderna upphävts, föreskrev civilförsvarsstyrelsen i början av november 1944, att i de fall, då antalet evakuerade inom någon viss inkvarteringskommun finge anses vara för högt, detta förhållande skulle av vederbörande inkvarteringsorgan anmälas till styrelsen och förslag avgivas till erforderliga åtgärder.

Såsom redan från början kunde förutses, visade det sig ganska snart, att ett ianspråktagande av skolorna — och även av vissa andra lokaler — medförde avsevärda olägenheter för undervisning, föreningsverksamhet och överhuvud taget för samfundslivet i de berörda kommunerna. Det var därför nödvändigt att frigöra sådana lokaler, vilkas utnyttjande för inkvartering framkallat särskilt stora svårigheter. För att möjliggöra detta uppmonterades i Vilhelmina och på ett flertal andra platser s. k. 50-mannabaracker, tillhöriga civilförsvarsstyrelsen och anskaffade för att i händelse av krig tjäna som förläggningslokaler för utbombade personer. För att undanröja missförstånd vill jag särskilt framhålla, att barackerna voro alldeles nya och att de fraktades till uppställningsplatserna direkt från fabrik. Med hänsyn till att barackerna skulle användas för förläggning av bland annat mödrar med barn föreskrev civilförsvarsstyrelsen den 2 november 1944 att i en och samma barack inte fick inhysas mer än ett trettiootal personer. — Provinsialläkarna i Västerbottens län ha vid sammanträde den 28 januari 1945 — alltså efter vilhelminaepidemien — förklarat sig kunna godkänna 30 personer som skälig beläggning i en barack av denna typ.

Jag vill i detta sammanhang nämna, att även en mindre baracktyp, motsvarande arbetsmarknadskommissionens skogsarbetarbaracker, kommit till användning, bland annat i ett barackläger i Jörn, där för närvarande ungefär 1 500 evakuerade, varav ungefär hälften barn, äro förlagda. Hälсотillståndet i detta läger har hittills varit gott.

Redan vid de evakuerades ankomst till landet vidtogos omfattande åtgärder för att åstadkomma en tillfredsställande hälso- och sjukvård. Samtliga evakuerade fingo sålunda — förutom vanlig sanitetsbehandling undergå en grundlig läkarundersökning, omfattande såväl difteriprov som skärmbildsfotografering. För förlossningsvården upprättades särskilda förlossningshem och nyförlösta mödrar med sina spädbarn hänvisades i största möjliga omfattning till särskilda mödrahem. För den egentliga sjukhusvården — däri inbegripet jämväl tuberkulos- och epidemisjukvård — organiserades på olika platser avdelningar av de för krigsbruk planerade beredskapssjukhusen. Vidare förordnades för att biträda provinsialläkarna i den öppna sjukvården särskild sjukvårdspersonal i form av flyktingläkare och flyktingsköterskor. Dessas antal har ökat allteftersom sjukligheten under vintern stigit, och jag kan nämna, att för närvarande tjänstgöra i Västerbottens län 15 flyktingläkare och 25 flyktingsköterskor.

Jag nämnde nyss att i Vilhelmina hade förlagts något över 900 evakuerade. För att frigöra vissa allmänna byggnader överflyttades under december något över 200 personer till sju stycken baracker av den förut omnämnda större typen. De flesta av de 16 dödsfallen under epidemien inträffade bland de barn, som överflyttats till dessa baracker. Av de avlidna barnen voro 8 i åldern ett år och därunder, och endast ett av barnen hade uppnått en ålder av 5 år. Den huvud-

Ang. förhållandena i vissa finska flyktingsläger. (Forts.)

sakliga dödsorsaken har i 13 fall varit lunginflammation, understundom i samband med lufttröskatarr. Mässling, akut tarmkatarr och kikhosta ha varit dödsorsaken i vartdera av tre fall.

Beträffande hälsotillståndet bland de evakuerade finska barnen har medicinalstyrelsen på min förfrågan meddelat följande:

Under de fyra sista månaderna av år 1944 avledo sammanlagt 144 barn under 3 år, 25 barn i åldern 3—10 år och 6 barn i åldern 11—20 år. Denna dödlighet överstiger väsentligt medeldödligheten för svenska barn under senare år för en motsvarande tidsperiod. Vid olika tillfällen och just vid denna årstid inträffar dock även i vårt land ej så sällan en anhopning av dödsfall, som kan avsevärt överskrida den vanliga dödligheten. I Vilhelmina har dödsfallens medicinska diagnos varit sjukdomar i andningsorganen av grav natur, i flertalet fall som en följd av mässling och kikhosta eller andra akuta infektioner. Vid en jämförelse i fråga om förekomst av här omnämnda sjukdomar i dels hela Västerbottens län, dels Vilhelmina socken, befinnes någon uttalad skillnad icke föreligga. Även den svenska befolkningen har varit rätt utsatt för dessa sjukdomar. — Det förtjänar anmärkas, att de evakuerade och särskilt barnen i stor utsträckning vid ankomsten och närmaste tiden därefter ledo av svåra tarminfektioner. Sådana hava för övrigt rapporterats från olika delar av Finland under förra året. Barnen voro efter den genomgångna tarminfektionen synnerligen nedsatta till sitt allmäntillstånd.

Provinsialläkaren i Vilhelmina, doktor Björkman, anger som utlösande faktor för epidemiens uppkomst den omflyttning, som verkställts bland de evakuerade. Denna iakttagelse stämmer väl med vetenskapens vittnesbörd. Doktor Björkman pekar också på att barnen sannolikt försvagats genom den genomgångna tarminfektionen. En utslagsgivande roll har spelats av den ofrånkomliga trångboddheten. Den strapatsrika resan, som nödvändiggjort sammanförande i stora enheter av folk från skilda byar, varvid förefintliga infektioner funno en tyvärr alltför gynnsam jordmån, har utan tvivel betytt en oerhörd påfrestning. Detta så mycket mer som befolkningen kom från isolerade socknar, där de till stor del icke genomgått de s. k. barnsjukdomarna, för vilkas smittämnen de nu under ogynnsamma förhållanden utsattes.

Medicinalstyrelsen framhåller vidare, att den evakuerade befolkningen fått all den läkarhjälp, som varit påkallad, och att den beklagliga dödligheten i Vilhelmina icke berott av brist på läkarhjälp.

Den omständigheten, att de flesta av de avlidna barnen varit inkvarterade i baracker, leder givetvis till antagandet, att dessa varit bristfälliga som bostäder för småbarn. För att utröna hur därmed förhåller sig har civilförsvarsstyrelsen föranstaltat om en undersökning i saken. Det har därvid befunnits, att i barackerna i Vilhelmina särskilda förstärkningar vidtagits beträffande uppvärmningsanordningarna och att barackerna därjämte försetts med avskärmade draperier, varför de säkerligen äro bättre än vad fallet är på åtskilliga andra håll.

I fråga om den använda baracktypen har emellertid vid undersökningarna ganska ofta framförts klagomål över golvdrag. Det har också visat sig att — även om barackerna utan svårighet kunnat uppvärmas till vanlig rumstemperatur — temperaturskillnaden mellan golv och tak måste anses väl stor. Golven i barackerna kunna alltså inte anses vara tillräckligt värmeisolerande. Det har också vid förfrågningar i samband med undersökningarna tämligen ofta framhållits, att barackerna äro mindre väl lämpade som förläggningslokaler för småbarn.

Vid verkställda inspektioner har vidare i åtskilliga fall kunnat konstateras att de för inkvartering utnyttjade lokalerna belagts med flera personer än som kan anses tillräckligt.

Ang. förhållandena i vissa finska flyktingsläger. (Forts.)

Med anledning därav har civilförsvarsstyrelsen numera utfärdat anvisningar om att beläggningen i de hårdast utnyttjade förläggningarna skall minskas samt att nya förläggningar vid behov skola upprättas ävensom att erforderliga förbättringsanordningar skola vidtagas på barackerna. Förläggning av småbarn i baracker bör vidare enligt civilförsvarsstyrelsens föreskrifter för framtiden i möjligaste mån undvikas. — Med hänsyn till de finska mödrarnas obekänghet att skiljas från sina barn samt svårigheten att erhålla lämpliga förläggningslokaler torde väl dock detta önskemål icke alltid kunna uppfyllas.

Jag vill i detta sammanhang nämna, att antalet evakuerade i Vilhelmina numera nedgått med ungefär 200 personer. Ett stort barackläger i Kusfors på i det närmaste 1 500 platser har nyligen tagits i anspråk för de evakuerade, varigenom en betydande möjlighet yppats att på flera orter minska beläggningstätheten eller helt nedlägga mindre goda förläggningar.

Slutligen ha åtgärder vidtagits för en intensivare inspektion av förläggningarna. Två svenska barnläkare resa runt och granska de olika förläggningarna företrädesvis inom Västerbottens och Norrbottens län. Den ena började sin verksamhet den 18 januari, den andre den 14 februari. Inom Gävleborgs län finnes sedan den 19 februari en svensk barnläkare att i egenskap av flyktingläkare biträda vid omflyttningar inom vissa förläggningar för mödrar med barn m. m. Dessutom anlitas i mån av tillgång som flyktingläkare svenska läkare med speciell utbildning i barnsjukvård. Åtta finska hälsosystrar ha vidare avdelats för att kontinuerligt besöka de olika förläggningssorterna. Deras uppgift skall vara att framför allt ägna sig åt upplysningsarbete bland de finska mödrarna, vilkas obekantskap med de för dem främmande förhållandena understundom kommit dem att ställa sig oförstående inför nödvändiga hygieniska krav. Det har till och med hänt, att mödrar gömt undan sina sjuka barn vid läkarundersökningarna.

Medicinalstyrelsen har på min förfrågan framhållit, att den ökade barnadödlighet bland de evakuerade, som tyvärr kunnat konstateras, huvudsakligen måste anses bero på svårigheter, som äro ofrånkomliga vid en hastig och stor evakuerings. Det är emellertid min förhoppning att de åtgärder, som numera hålla på att vidtagas för att minska beläggningstätheten o. s. v., skola visa sig kunna förhindra ett upprepande av händelser av en så sorglig art som de, vilka inträffat i Vilhelmina. Även om man inte kan uttala sig med någon absolut säkerhet på denna punkt, kan man emellertid förvänta, att man genom den intensifierade inspektion av förläggningarna, som nu genomförts, skall lyckas upptäcka hotande sjuklighet på ett så tidigt stadium, att ytterligare olyckor skola kunna förekommas.

Herr Ström: Herr talman! Jag ber först att få tacka socialministern för det utförliga svaret, som ger en mycket klar och i många avseenden också kritisk bild av våra interneringsläger för flyktingar. Det är inte och har inte varit min mening att framföra något klander emot myndigheterna, då ju allt i denna angelägenhet fick ske så snabbt och tämligen improviserat och så många ovissa faktorer funnos med i spelet. Därför kunde man inte begära, att allt på en enda gång skulle vara monstergillt eller ens godtagbart. Man måste ju också förstå, att de tjänstemän, som ha dessa saker om händer, inför svåra påfrestningar kunna drivas till bristningsgränsen. Jag har likväl av två skäl velat påtala detta fall. För det första därför, att om man i Sveriges riksdag skulle ha tegat inför så pass allvarliga händelser, så skulle detta i grannländerna kunna fattas som en viss likgiltighet från vår sida inför denna katastrofala olycka, och jag tror, att det är av vikt, att man visar sitt intresse för att få sådana saker uppklarade. För det andra tror jag att det är av vikt att man

Ang. förhållandena i vissa finska flyktingsläger. (Forts.)

får en händelse som denna klarlagd, också därför att vi inte veta vad som kan komma och hur många nya påfrestningar, som kunna återstå i fråga om flyktningarna. Jag tänker nu närmast på förhållandena i Norge och Danmark. Vi veta inte vilka ytterligare flyktingskaror, som kunna komma därifrån, och det vore olyckligt, om mer än *en* händelse som denna skulle inträffa. Vi måste sålunda lära för framtiden av det som har skett, och det synes mig också vara vad både statsrådet och de hörda myndigheterna, medicinalstyrelsen och civilförsvarsstyrelsen, ha gjort. De erkänna ganska öppet de svagheter, som vidlåda förhållandena på detta område, och de ha, sedan min interpellation framställdes, vidtagit en rad rättelser, som jag tror komma att vara av betydelse för att förhindra en upprepning av det skedd. Det, som man sålunda lärt och som jag finner vara det viktigaste att understryka, är först och främst att en alltför tät förläggning när det gäller flyktingar är olämplig och riskfylld. Man bör inte hopa flyktingskarorna på några få platser, utan sprida dem vida omkring. Skulle epidemier då inträffa, behöva de inte få en sådan omfattning eller en sådan olycklig utgång, som fallet var i Vilhelmina. Nu meddelar visserligen statsrådet, att i Vilhelmina inkvarterades bara 900 personer och att detta i runt tal motsvarar endast 9 % av folkmängden i denna kommun. Men från riksdagsresorna erinra vi oss att Vilhelmina ju nästan är ett kungarike, ett land med oändliga skogar och oändliga vidder, inom vars gränser man skulle kunna stoppa in en ej ringa del av hela det övriga Sverige. Nu måste det förhålla sig på det viset, att dessa 900 personer ha samlats på en eller annan tätbebyggd plats och väl företrädesvis i själva kyrkosamhället. Om då till denna ort, som är huvudpunkten i socknen och som har 1 000 invånare, komma nya 900 personer, så innebär ju detta en fördubbling. Det är klart, att det då kan bli synnerligen svårt att bemästra situationen. Jag tror således, att det är alltför farligt att lägga förläggningarna för nära varandra och att samla dem uteslutande i tätorterna.

Ett annat fel var bristen på läkare och särskilt på barnläkare — eftersom det följde så många barn med dessa finska flyktingar — samt den nästan totala bristen på sköterskor. Det är alldeles uppenbart, att om vi inte ha tillgång på sköterskor eller läkare, måste vi forcera utbildningen av sådana, så att vi kunna möta kommande händelser.

Sedan tror jag, att det var ett mycket farligt misstag, att man förlade de finska flyktningarna i de stora beredskapsbarackerna, som rymma 50 personer. Jag tror icke, att dessa baracker äro byggda så, att de på något sätt motsvara kraven på en bostad för barn och allra minst för klena barn. I detta avseende har ju också en ändring till det bättre skett, och vi vilja hoppas att man ytterligare undersöker frågan, om det inte borde konstrueras en särskild typ av baracker för familjer med barn.

Vi, som studerat denna sak, kunna vidare konstatera, att provinsialläkaren var alldeles oerhört överansträngd. Han hade ju mycket länge ensam hand om denna sak, och man kan ju inte begära att en läkare, eller överhuvud taget någon, skall kunna rå med en sådan arbetsbörda.

Slutligen är det en sak, som jag skulle vilja underställa socialministerns prövning, och det är frågan om omflyttningar av flyktingar. Jag tror att man får vara mycket försiktig, när man gör omflyttningar, så att man inte till nya förläggningsplatser sprider epidemiska sjukdomar, något som ju är mycket lätt hänt, då man har att göra med flyktingar med nedsatta krafter. Dessa omflyttningar är en sak som har två sidor och en sak som sannolikt ännu inte är tillräckligt prövad, men som naturligtvis kommer att provas.

Jag är för min del mycket nöjd med svaret med dess upplysningar om åtgärder, som ha skett och som jag anser ha åstadkommit väsentliga förbättringar

Ang. förhållandena i vissa finska flyktingsläger. (Forts.)

inte bara för Vilhelminaområdets vidkommande, utan för hela vårt land. Jag tror således, att vi med en viss förtröstan kunna se framtiden an vad angår svårigheterna vid en eventuell ny invandring av flyktingsskaror.

*Ang. anslaget
till säkerhets-
polisen.*

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstagda hade herr *Holmberg* till herr statsrådet *Erlander* framställt en så lydande fråga: »Kan herr statsrådet upplysa om hur stort det i årets statsverksproposition äskade anslaget till säkerhetspolisen är samt på vilken huvudtitel och under vilken rubrik det är upptaget?»

Herr statsrådet *Erlander*, som förklarat sig ämna vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, erhöll ordet och anförde: Ledamoten av riksdagens första kammare herr *Holmberg* har till mig ställt följande fråga:

Kan herr statsrådet upplysa om hur stort det i årets statsverksproposition äskade anslaget till säkerhetspolisen är samt på vilken huvudtitel och under vilken rubrik det är upptaget?

Till svar å den framställda frågan får jag anföra följande.

Intill den 1 juli 1942 bestriddes statsverkets kostnader för säkerhetstjänsten — liksom kostnaderna för flera andra av krisläget påkallade åtgärder av säkerhetskaraktär, såsom gränsbevakning, hamnbevakning o. s. v. — från det å riksstatsens femte huvudtitel uppförda förslagsanslaget till anordnande av polisbevakning i annan än den i lagen om polisväsendet i riket stadgade ordningen. För tiden efter den 1 juli 1942 ha dessa utgifter bestritts från det anslag till förstärkning av den civila administrationen m. m., som anvisats å förskottsstaten för försvarsväsendet för vederbörande budgetår.

För vart och ett av de budgetår, under vilka alltså kostnaderna bestritts från förskottsanslag, har i propositionen angående slutlig reglering av riksstaten under rubriken Anordnande av viss polisbevakning m. m. äskats särskilt anslag för täckande av utgifterna för ifrågavarande ändamål. Sålunda äskades i detta hänseende i propositionen nr 275/1944 ett förslagsanslag av 9 miljoner kronor. Enligt budgetredovisningen för budgetåret 1943/44 uppgick nettobelastningen på detta anslag till i runt tal 8 950 000 kronor.

I årets statsverksproposition har under rubriken Beredskapsstat för försvarsväsendet i avbidan på särskild proposition i ämnet beräknats ett förslagsanslag å 5 miljoner kronor till civila utgifter för försvarsberedskap. Detta anslag är avsett att i mån av behov tagas i anspråk för bland annat statens utgifter för säkerhetstjänsten.

Med det här anförda har den till mig riktade frågan besvarats. Jag vill emellertid begagna detta tillfälle till att utöver detta formella svar på frågan ge en del sakuppgifter om säkerhetstjänstens kostnader.

Statens kostnader för den allmänna säkerhetstjänsten — vilken är ett samhällets centralorgan för uppspårande av spioneri- och sabotagebrott och som för detta ändamål bedriver *dels* en särskild spaningsverksamhet och *dels*, med stöd av den s. k. tvångsmedelslagen, en viss övervakning av trafikmedlen — utgjorde under 1944 5 863 000 kronor. Huvudparten av dessa kostnader, nämligen 4 470 000 kronor, föranleddes av den särskilda övervakningen av trafikmedlen. Kostnaderna för denna övervakningsverksamhet bestridas i princip helt av statsmedel.

För spaningsverksamheten har säkerhetstjänsten viss polispersonal till sitt förfogande. I den mån statspolisens personal inte har visat sig tillräcklig för detta ändamål ha vissa städer fått ställa polispersonal till säkerhetstjänstens förfogande för ifrågavarande ändamål. I den mån denna personal fullgör sitt

Ang. anslaget till säkerhetspolisen. (Forts.)

arbete inom det egna distriktet får vederbörande kommun svara för personalens avlöning och för övriga utgifter i samband med spaningsverksamheten. Om personalen åter användes för spaning utanför det egna polisdistriktet, utgår däremot till kommunen ersättning av statsmedel för personalens avlöande under denna tid.

Från denna princip har emellertid för Stockholms vidkommande gjorts ett undantag, som är ägnat att minska Stockholms stads kostnader för den inom huvudstaden bedrivna spaningsverksamheten för uppdagande av spioneri- och sabotagebrott. Statsverket har sålunda åtagit sig att till Stockholms stad utgiva ersättning för löneutgifterna för 20 extra konstuplar, som staden fått anställa såsom vikarier för vissa av de polismän, vilka kommenderats att tjänstgöra inom säkerhetstjänsten.

I detta sammanhang vill jag omnämna, att enligt vad jag inhämtat de olika kommunernas kostnader för sådan polisverksamhet, som ombesörjes av säkerhetstjänsten, under år 1944 uppgått till sammanlagt i runt tal 900 000 kronor. Under samma tid ha statsverkets utgifter för säkerhetstjänstens spaningsverksamhet uppgått till högre belopp än den nu nämnda summan för kommunernas sammanlagda kostnader.

Herr Holmberg: Herr talman! Jag är herr statsrådet Erlander synnerligen tacksam för det svar, som han har lämnat på min fråga. Genom herr statsrådets svar har för första gången givits ett offentligt och klart besked om, att det anslag, som riksdagen nu flera år i följd har beviljat å tilläggsstat för täckande av kostnaderna för »anordnande av viss polisbevakning m. m.», till sin huvuddel gått till den alltmör omstridda säkerhetspolisen. I Kungl. Maj:ts proposition och i statsutskottets utlåtande har det hittills alltid hetat, att detta anslag avsett kostnaderna för »bevakning av hamnar, flygplatser, upplag av explosiva varor, vidtagande av avspärrningsanordningar kring sådana bevakningsföremål o. s. v.». Nu står det ju klart för alla, att regeringen med detta lilla blygsamma »o. s. v.» har menat hela säkerhetspolisen med dess omfattande stab av spanare, förhørsledare, husundersökare, telefonlyssnare, brevöppnare, provokatörer och angivare, — »tjallarna», som det heter på polisens eget språk — och inte bara dessa, utan också utgifterna för hela deras tvivelaktiga verksamhet. Det kan vara gott för riksdagen att ha fått besked om den saken, ty riksdagen skall ju, enligt § 62 i regeringsformen, pröva alla av Kungl. Maj:t begärda anslag och bör ju, för att kunna göra detta, också veta vad anslagen skola användas till och detta litet mer detaljerat än vad som framgår av »o. s. v.».

Herr statsrådet frågade under remissdebatten i kammaren, varför det numera var ett sådant väsen om säkerhetspolisen, när det inte uppstod något väsen alls, då densamma inrättades. Svaret är väl, att riksdagen aldrig varit med om att inrätta säkerhetspolisen och därför inte gärna kunde väsnas just vid det tillfället. Säkerhetspolisen har regeringen skapat alldeles på egen hand, och det har till och med — om man får tro borgarrådet Yngve Larsson i Veko-Journalen, som hittills varit den enda kunskapskälla man har haft i denna fråga — skett genom en hemlig kungörelse. Huruvida detta är lagligt eller inte, är en fråga, som väl numera bara har teoretiskt intresse, ty riksdagen har ju de facto godkänt tillvägagångssättet genom att bevilja anslag till säkerhetspolisen och dess verksamhet. Av praktiskt intresse är däremot frågan, om riksdagen i fortsättningen liksom hittills skall gå med på att låta regeringen taga ut anslaget till säkerhetspolisen i efterhand — vilket ju betyder att riksdagen försättes i ett läge, där den inte har någon möjlighet att skära ned anslaget eller, vilket väl såvitt jag kan förstå vore det allra klokaste, att helt och hållet

Ang. anslaget till säkerhetspolisen. (Forts.)

draga in detsamma. Säkerhetspolisen och Kungl. Maj:t binda efter gottfinnande staten för utgifter, och riksdagen har bara att bevilja anslagen utan att kunna utöva något inflytande på dessas storlek.

Att efter all den kritik, som framkommit från allmänheten och t. o. m. från J. O:s sida och även här i riksdagen, och sedan det gått därhän, att Stockholms stad beslutat vägra bidrag till säkerhetspolisen, låta detta fortsätta, skulle, såvitt jag kan förstå, verka höjden av flathet ifrån riksdagens sida. Detta skulle också vara mycket oförsiktigt, med hänsyn till att vad som hittills har kunnat konstateras beträffande säkerhetspolisen säkert inte är det värsta.

Jag har i dag fått mottaga en kopia av en anmälan till Paulson-kommissionen, som innehåller de mest sensationella anklagelser, som hittills ha framförts mot säkerhetspolisen. Herr talmannen, hos vilken jag har förhört mig i saken, vill inte, med hänvisning till den ordning, som brukar råda vid behandlingen av enkla frågor, tillåta att jag, såsom jag hade haft för avsikt, ger riksdagen kännedom om vad anmälarna ha att anföra. Så mycket kan jag emellertid säga, att det rör sig om mycket konkreta anklagelser mot vissa namngivna män inom säkerhetspolisen för anstiftande av och delaktighet i brott mot 8 kap. strafflagen. Fakta i saken äro, såvitt man kan döma, ägnade att giva dem, vilka ännu söka hävda, att denna institution är värd riksdagens förtroende, en ganska svår kalldusch. Det skulle vara beklagligt, om riksdagen, när utredningen i denna affär är färdig, fortfarande inte har sett till att skaffa sig den kontroll över anslaget till säkerhetspolisen, som vore önskvärd.

Jag skulle därför vilja uttala som min förhoppning, att riksdagen i tid söker få en ändring till stånd i detta avseende. Det bästa vore, såvitt jag kan förstå, att statsutskottet i anslutning till behandlingen av statsverkspropositionen toge initiativ till, att från riksdagens sida krav framfördes om att riksdagen skulle få taga ställning till ett detaljerat förslag till budget för säkerhetspolisen under kommande år för att, om riksdagen så fann nödvändigt, kunna begränsa eller till och med helt stryka varje anslag för detta ändamål och inte bara som vanligt ha det minimala nöjet att i efterhand bevilja fem, sex eller sju miljoner kronor till täckande av kostnaderna för det innevarande budgetåret. Skulle mot förmodan ett dylikt initiativ inte komma från utskottet, så finnes ju alltid, för dem av kammarens ledamöter, som äro hågade, — och dit måste jag räkna oss båda kommunister — möjligheten att framföra samma krav motionsvägen, när regeringen kommer med sitt yrkande om anslag å tilläggsstat för täckande av kostnaderna för säkerhetspolisen och övriga därmed sammanhängande utgifter under innevarande budgetår.

Herr statsrådet **Erlander**: Herr talman! Jag skall inte på nytt taga upp någon debatt om säkerhetstjänsten. Jag vill bara påpeka för kammaren, att så värnlös är inte riksdagen som det kunde framgå av herr Holmbergs anförande. Regeringens beslut att inrätta säkerhetstjänsten har givetvis varit föremål för konstitutionsutskottets granskning i vanlig ordning, och alla de beslut, som fattats även sedan säkerhetstjänsten tillskapades, ha också underställts konstitutionsutskottet. Vidare har självfallet statsutskottet vid sin prövning av femte huvudtiteln fram till våren 1942 och därefter av försvarets beredskapsstat haft möjligheter att få de uppgifter, som det ansett vara nödvändiga för att belysa den fråga det här gäller.

De organ, varigenom riksdagen haft möjlighet att pröva dessa ting, äro de vanliga organ som pröva åtgärder vilka haft den karaktären, att de gjorts hemliga, emedan man inte ansett sig kunna skriva på papperet lika utförligt om dem som om andra anslagsäskanden.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den av herrar *Velander* och *Björkman* väckta motionen, nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 1, 2 och 9 kap. vattenlagen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens affärsverksfonder gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1945/46 i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk jämte i ämnet väckt motion.

Punkterna 1—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till Telefon- och telegrafstationer för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 15 000 000 kronor.

*Anslag till
telefon- och
telegraf-
stationer.*

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Under denna punkt har telegrafstyrelsen bl. a. upptagit ett anslag för påbörjande av automatiseringen av telefonstationen i Kalmar. Sedermera har departementschefen förklarat, att det knappast synes möjligt att medhinna påbörjandet av automatiseringen i Kalmar under nästa budgetår, och han har därför minskat anslagssumman med det belopp, som beräknades för detta ändamål.

Denna åtgärd sammanhänger med frågan om uppförande av ett nytt posthus i Kalmar, ty det är meningen att telegrafstyrelsen skulle helt få disponera det posthus, som nu finnes. Orsaken till att denna byggnadsfråga blivit fördröjd är att man inte kunnat ena sig om de ritningar, som skulle följas vid uppförandet av det nya posthuset. Nu har jag emellertid hört att under den sista tiden har ett tredje förslag till ritningar framkommit, som man lär komma att fastställa, och under sådana omständigheter blir det möjligt att påbörja posthusbygget under instundande vår. Om detta sker, är det väl också möjligt att de lokaler, som skulle användas för telefonstationens automatisering, kunna ställas till förfogande redan under nästkommande budgetår.

När jag nu begärt ordet, herr talman, är det för att framföra den synpunkten, att om utvecklingen gestaltar sig på det sätt, som jag här antytt, och det således blir möjligt att påbörja moderniseringen av telefonstationen i Kalmar, så borde det också finnas någon utväg för chefen för kommunikationsdepartementet att följa telegrafstyrelsens önskan i detta fall. Telegrafstyrelsen har i en skrivelse till departementet särskilt vänt sig till kungl. postverket och hemställt, att det måtte ställa lokaler till förfogande redan omkring den 1 maj 1946, ty då kommer rikskabeln att utsträckas till Kalmar, och då vill man disponera de avsedda lokalerna. Jag hoppas därför att det skall vara möjligt att trots vad som här är skrivet kunna få till stånd den synnerligen behöfliga automatiseringen av kalmarstationen tidigare än vad som nu har förutsetts av departementschefen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 30—35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36.

Lades till handlingarna.

Punkterna 37—70.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 71.

Lades till handlingarna.

Punkterna 72—79.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 80.

*Anslag till
nyanskaff-
ning av
godsvagnar.*

I denna punkt hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte till Nyanskaffning av godsvagnar för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 7 650 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr *Mannerskantz*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr *Mannerskantz*: Herr talman! Jag ber kammaren om ursäkt för att jag tar till orda återigen. Jag har emellertid på denna punkt avgivit en blank reservation, och det är för att motivera den som jag ber att få nämna följande.

Under nästan hela kriget, då järnvägarna ha haft en oerhört stor trafikbelastning, har det rått en kraftig brist på järnvägsvagnar, och godsvagnar i synnerhet. Denna brist har snarare skärpts än mildrats. Det har mest berott på att tillgången på fossila bränslen har minskats, varigenom vedtransporterna blivit alltmer prioriterade och en mängd övriga synnerligen viktiga ändamål därigenom ha fått stå tillbaka. För näringslivet äro förhållandena på detta område faktiskt ganska ohållbara och olidliga. Det är naturligtvis inte bara bristen på godsvagnar, som här spelar in; jag förmodar att det finns svårigheter i fråga om trafiken i övrigt genom brist på lokomotiv och möjligheter att framföra tågen. Men det råder intet tvivel om att just bristen på godsvagnar är en av de väsentligaste orsakerna till det nu rådande synnerligen besvärliga läget.

Järnvägsstyrelsen har anmält att de verkstäder, som tillverka järnvägsvagnar, numera ha hunnit undan med sina arbeten, så att det är mycket kortare leveranstid än förr på godsvagnar. Det skulle därför vara möjligt att ganska snabbt få fram ett större antal godsvagnar än de 450 öppna tvåaxliga godsvagnar, som här föreslås, om man bara ville komma in med beställningen. Men så invänder man att detta inte vore lämpligt, ty man bör räkna med att vid en trafik på fredsnivå komma statens järnvägar inte att behöva så många godsvagnar. Det är därför som man är återhållsam.

Inom statsutskottet anförde man som skäl emot en framställning om anskaffande av ett ökat antal godsvagnar, att det inte var så lämpligt att man nu forcerade denna anskaffning. Man hänvisade därvid till järnvägsstyrelsens argument och förklarade, att om läget blir sådant, att man ovillkorligen behöver bygga fler vagnar, så kommer järnvägsstyrelsen att gå i författning om den saken.

Men, herr talman, det har järnvägsstyrelsen under fyra år visat att den inte velat göra i den takt, som näringslivet kräver. Och jag tror inte, att den kom-

Anslag till nyanskaffning av godsvagnar. (Forts.)

mer att göra det i fortsättningen heller. Jag kan nog våga påstå, att även om det skulle bli ett snart slut på krigshandlingarna nere på kontinenten, så kommer en hel massa omständigheter att tillsammans göra, att trafikbelastningen på statens järnvägar under en ganska lång tid, åtminstone ett par år, blir sådan, att det kommer råda samma brist på godsvagnar som det gör i dag. Den minskning av beredskapen, som skulle åstadkomma en minskning av behovet av godsvagnar för militärtransporter, är enligt mitt förmenande inte tillräcklig för att återställa läget på ett sådant sätt som näringslivet har rätt att fordra. Bristen är större än så. Det enda, som verkligen skulle kunna åstadkomma en avgörande minskning av behovet är att huvuddelen av vedtransporterna kunde upphöra, men vi veta inte nu, hur länge detta kan dröja.

Inom statsutskottet anfördes som ett skäl emot denna min ståndpunkt, att man kommer att få för många vagnar under den fredstid, som man ser fram emot, och det blir alltför dyra pengar att anskaffa vagnar under de tider, som nu äro rådande. Det vore bättre att vänta till senare, om man behöver bygga fler vagnar. Jag tror emellertid att jag vågar påstå, att man inte behöver vara någon särskilt skicklig affärsman för att kunna sälja järnvägsvagnar i Europa, där miljontals järnvägsvagnar blivit förstörda. Det vore säkert en mycket enkel sak, om det befanns att vi hade för många godsvagnar, att till och med med förtjänst kunna avyttra det överskott man anser sig ha.

Om den kommitté, som nu håller på att utreda de smalspåriga järnvägarnas framtida öde, kommer till det resultatet — och man har redan gjort det i viss omfattning — att ett antal smalspåriga banor skola breddas, erfordras för dessa banor ett stort antal vagnar. Även ur den synpunkten tror jag att det inte blir så farligt, om vi under någon kortare tid skulle ha ett visst överskott på vagnar. Det är i varje fall en sak som betyder mycket mindre än det väsentliga faktum, att man kan tillgodose näringslivets behov för dagen av godstransporter. Det är knappast möjligt att stillatigande kunna godkänna det läge, som för närvarande är rådande — därtill är det i själva verket alltför olidligt.

Då jag för min del försummat att väcka motion i frågan, var det vissa svårigheter att inom statsutskottet påyrka en höjning av anslagssumman. Jag har här närmast haft avsikten att framföra det önskemålet till chefen för kommunikationsdepartementet, att han måtte använda de möjligheter han faktiskt har, dels genom att begagna statens järnvägars dispositionsanslag, dels genom att göra framställning om anslag på tilläggsstat, att i snabbare takt försöka minska den skriande brist på särskilt godsvagnar, som för närvarande är rådande. Jag hoppas alltså att han noga kommer att ha sin uppmärksamhet riktad på denna sak och inte utan vidare förutsätter, att järnvägsstyrelsens synpunkter härvidlag skola sammanfalla med det svenska näringslivets.

Jag har intet yrkande, herr talman.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 81—96.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogos punktvis till avgörande statsutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde; och

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—5.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1945/46 m. m.;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från viss ersättningskyldighet i anledning av skada, som vållats av f. d. anställningshavare vid vägväsendet; samt

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående markområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 2, i anledning av väckta motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen:

1) motionen nr 37 i andra kammaren av fru *Rönn-Christiansson* och herr *Hagberg* i Luleå, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta avskaffa allmänna omsättningsskatten; samt

2) de likalydande motionerna nr 173 i första kammaren av herr *Gustavson* m. fl. och nr 272 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Norregård m. fl., vari hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning om utredning och förslag avseende den allmänna omsättningsskattens snara avskaffande och ersättande med på annat sätt utformade beskattningsåtgärder, som med enklare förfaringssätt och mindre invecklade kontrollåtgärder förenade större hänsyn till försörjningsböroda och skattekraft.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt,

1) att motionen II: 37 av fru *Rönn-Christiansson* och herr *Hagberg* i Luleå, om avskaffande av allmänna omsättningsskatten, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att de likalydande motionerna I: 173 av herr *Gustavson* m. fl. och II: 272 av herr *Pettersson* i Norregård m. fl., angående utredning om avskaffande av

Om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten m. m.

Om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten m. m. (Forts.)

den allmänna omsättningsskatten och dess ersättande med annan skatt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt en vid betänkandet avgiven reservation hade herrar *Gustaf Elofsson*, *Jonsson* i Skedsbygd och *Hammarlund* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

1) att motionen II: 37 av fru Rönn-Christiansson och herr Hagberg i Luleå, om avskaffande av allmänna omsättningsskatten, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 173 av herr Gustavson m. fl. och II: 272 av herr Pettersson i Norregård m. fl. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning angående sådan omläggning av omsättningsskatten, att nödvändighetsvaror undantoges från beskattningen.

Herr Gustavson: Herr talman! Det är ett par glädjande moment i utskottets annars ganska olustiga utlåtande, som jag vill taga fasta på. Under föregående riksdagsbehandlingen om denna fråga bollade finansministern på sitt vanliga inte alldeles seriösa sätt med omsättningsskattens »vara» eller »icke vara». Man kunde, menade han, göra både si och så — det berodde på hur man använde pengarna. I remissdebatten signalerade emellertid, om jag inte minner mig, herr Myrdal sitt »icke vara» angående skatten på butikshandelsvarorna. Och i sitt utlåtande nu faller bevillningsutskottet in i lunken. Krigsläget kan möjligen utveckla sig så, att beredskapen minskas och pengarna inte behövs, säger utskottet. Man antyder också, att en kommande depression kan förvärras med sådana skattemetoder. Och så kommer det: »Utskottet förutsätter därför, att Kungl. Maj:t, så snart det statsfinansiella läget och övriga omständigheter det medgiva, vidtager erforderliga åtgärder för avvecklande av den allmänna omsättningsskatten.»

En dödsdom således, men med verkställigheten ställd på skruvar. »Den gick sönder», sa' flickan om glaskaraffinen. Ett direktiv visserligen, men där initiativ och handling äro så uttunnade, att man nästan kan tala om en profetia. Faktum är emellertid att utskottet vill ha bort omsättningsskatten, ifall det kan gå av sig självt. Då även reservanterna nog anse att omsättningsskatten skall bort — fastän det kunde ha uttryckts tydligare — föreligger det således enighet på den punkten.

Utskottet, som nästan givit ett slags anslutning till vår i motionen uttalade uppfattning angående omsättningsskattens skattetekniska olägenheter och sociala skadeverkningar, ryggar emellertid tillbaka för sin egen radikalism och skyndar sig att tillägga, att man givetvis inte vill starkare betona den saken. I sin exemplsamling på hur förträfflig skatten är säger utskottet, att den träffar en skattebetalare med 15 000 kronors inkomst med 300 kronor och den med hundra tusen i inkomst med 650 kronor.

Det är inte den saken, som vi motionärer fäst oss mest vid. Vi ha till och med framhållit, att en ensamstående med bara skaplig inkomst kommer ganska lindrigt undan. Vad vi särskilt ha vänt oss emot är skatten på många nödvändighetsartiklar, vilken drabbar barnrika familjer, folk i små omständigheter, folkpensionärer och dem, som med nuvarande ränta tära på ett litet sparkapital. En sådan person känner denna skatt hårt nog. Det är detta vi mena, när vi betona, att det är skatt till och med på understödslagarnas utgifter, fast inte på deras inkomster. Kom inte och säg, att de ha rabatter. Sådana får folk, som kanske aldrig borde ha det, men fattiga, sjuka och barnrika familjer behöva sina rabatter obeskrutna.

Om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten m. m. (Forts.)

Vad jag främst saknar hos utskottet är någon som helst ansats att *påskynda* avskaffandet av detta skadliga och klumpiga skattesystem. Här saknas initiativ och viljekraft. Det är riktigt, att minskade utgifter underlättar omsättningsskattens avskaffande. Vore det då förmätet, om riksdagen uttalade önskemål om besparingsåtgärder i sådan riktning?

Gentemot tanken att öka statens inkomster genom att skära ned de högre skatteavdragen i städer och samhällen svarar utskottet, att den frågan befinner sig under utredning. Hade det inte då i alla fall varit befogat att tillägga, att riksdagen förväntar, att man raskar på med åtminstone den detaljen i dyrortsproblemet. Förra året yttrade en av utskottsmajoritetens medlemmar i denna kammare, att en sådan beskärning just inga pengar gäve. Ja, det beror på vad man har för prententioner. I andrakammardebatten yttrade en av utskottsmajoritetens nästan lika stora pampar, att den skulle ge 191 miljoner kronor. Siffran är ojämn, och därför borde den kanske inge ett visst förtroende. Mig förefaller den överdrivet stor, men jag tycker i varje fall, att frågan kunde vara värd en undersökning.

I motionen ha vi särskilt vänt oss mot skatten på många nödvändighetsvaror. Beskattningen av mera lyxbetonade varor, även om de hittills icke träffats av s. k. lyxskatt, kan givetvis inte inge samma sociala betänkligheter. Även på denna punkt lyser utskottets initiativkraft med sin frånvaro.

Reservationen kunde enligt min uppfattning ha gett ett tydligare uttryck för den uppfattning, som kommer fram i motionen. Då den emellertid i klämmen hänvisar till denna, tvekar jag inte att yrka bifall till den. Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till den av herrar Elofsson i Vä, Hammarlund och Jonsson i Skedsbygd till bevillningsutskottets betänkande fogade reservationen.

Herr Andersson, Elon: Jag måste, herr talman, be kammaren observera, att jag befinner mig i en mycket beklaglig belägenhet. Jag har att försvara en skatt, som för många, kanske de flesta av oss ter sig såsom inkarnationen av allt det skatteonda, som under de senaste åren har vräkts ned över oss, och jag är nödsakad att göra det genom att tillgripa argument, som ha använts så många gånger förut, att jag verkligen inte kan begära, att kammaren skall lyssna till dem med något större intresse. Jag tror nämligen, att herr Gustavson i Guntorp begår ett misstag, om han tror, att bevillningsutskottets inställning till omsättningsskattens vara eller icke vara i och för sig har undergått någon förändring i år jämfört med föregående år. Bevillningsutskottet har ända sedan omsättningsskattens tillkomst varit av den mycket bestämda uppfattningen, att man här rör sig på ett område, där man inte bör gå vidare. Man har i stället ända från början hyst den förhoppningen, att sådana statsfinansiella förhållanden skola kunna inträda, att omsättningsskatten kan avskaffas. När utskottet i år har argumenterat en liten smula för att försöka belysa omsättningsskattens faktiska verkningar, har utskottet verkligen inte, herr Gustavson, gjort detta för att ge uttryck åt någon uppfattning om skattens förträfflighet.

Det är, herr talman, inte så särskilt mycket att tillägga till alla de argument, som tidigare ha förekommit i de debatter om omsättningsskattens vara eller icke vara, som kammaren under de gångna åren har fått tillfälle att lyssna till. Men jag skulle i anledning av herr Gustavsons yrkande om bifall till reservationen vilja påpeka, att det såvitt jag kan döma föreligger en ganska bestämd skillnad mellan den motion, som herr Gustavson försvarar, och det yrkande, som herr Gustavson ställer. Det yrkande, som reservanterna i bevillningsut-

Om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten m. m. (Forts.)

skottet ha samlat sig omkring, går nämligen icke ut på *avskaffande* av omsättningsskatten. Man föreslår i stället en skyndsam utredning angående sådan *omläggning* av omsättningsskatten, att nödvändighetsvaror undantagas från beskattningen, medan man i stället förutsätter en skärpning av skatten på lyxvaror. Så vitt jag förstår är detta raka motsatsen till ett yrkande om omsättningsskattens avskaffande. Man föreslår ju en utredning, som avser att konservera omsättningsskatten, visserligen i något mer inskränkt omfattning än den för närvarande har men i alla fall med principen om skatt på omsättningen konserverad. Men vi äro ju, herr talman, tämligen överens i denna kammarare om att den principen inte är föredömlig.

Jag skulle vara rätt intresserad av att veta, om herr Gustavson egentligen menar, att omsättningsskatten enligt motionen skall avskaffas, eller om han menar, att den i enlighet med reservationen skall bibehållas, fastän i mera inskränkt omfattning än för närvarande.

I fråga om omsättningsskattens ersättande med en annan skatt har utskottet för sin del den uppfattningen, att om det statsfinansiella läget och övriga omständigheter, som i detta hänseende kunna vara av betydelse, bli sådana, att omsättningsskatten kan avskaffas, då är det inte nödvändigt i och för sig att ersätta den med en annan skatt. Här talas det ju, herr talman, från alla håll om önskvärdheten av att, sedan de statsfinansiella svårigheterna ha lättats, i någon mån mildra skattetrycket för den svenska allmänheten. Då förefaller det ju rätt pessimistiskt att inte kunna ifrågasätta, att ens en så impopulär skatt som omsättningsskatten skall kunna avskaffas utan att ersättas med en ny skatt. Vad herr Gustavson önskar är således inte någon mildring i skattetrycket, det är bara en förflyttning av det skattebelopp, som för närvarande uttas genom omsättningsskatten, till andra skattetitlar. Bevillningsutskottet är mera optimistiskt. Vi våga utgå från att man inte nödvändigt skall behöva förutsätta omsättningsskattens ersättande med en annan skatt. Under sådana omständigheter, herr talman, är det ju tämligen onödigt att ifrågasätta en utredning. Man behöver inte ha en utredning för att avskaffa en skatt, om man inte menar, att någonting annat nödvändigtvis måste sättas i stället.

Tre olika linjer ha antytts i motionerna, i herr Gustavsons anförande nu och i reservationen. Man har för det första tänkt sig en engångsskatt på förmögenhet. Det är uppenbart för kammarens ledamöter, att en sådan skatt till sina årliga verkningar inte kan komma att annat än relativt obetydligt ersätta de inkomster, som omsättningsskatten ger. Den andra linjen är den, som herr Gustavson anför i sin motion, att man i stället för omsättningsskatten skulle skära ned det skattefria ortsavdraget och på det sättet skaffa staten de felande miljonerna. Jag vidhåller den uppfattning, som jag gav uttryck åt vid fjolårets riksdag, att ett sådant förfarande endast i obetydlig grad skulle ge staten ersättning för de medel, som omsättningsskatten nu inbringar. Jag betvivlar, att den där siffran 191 miljoner kronor, som herr Gustavson hört från något annat håll, är riktig. Det rör sig om en mycket obetydligare summa. Jag skulle kunna tänka mig, att det kan bli ett tal av storleksordningen 40 å 50 miljoner men inte mycket mer. Den tredje linjen slutligen är den, som herr Gustavson rekommenderar i sitt anförande och som även föres fram i reservationen, nämligen att man inte avskaffar omsättningsskatten utan ersätter den med en skärpt lyxbeskattning. Inte heller den vägen lär det väl vara möjligt att få in tillnärmelsevis samma belopp som den allmänna omsättningsskatten nu ger. Om jag inte missminner mig, är den beräknade inkomsten av varusatten i år 70 miljoner kronor.

Det lär således inte vara möjligt att ersätta omsättningsskatten med något

Om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten m. m. (Forts.)

av vad som rekommenderas i motionerna och i reservationen, såvida man menar, att ersättningen skall ge samma inkomst som statskassan för närvarande har från omsättningsskatten. Man får i stället hitta på andra skatteformer än vad som här sätts i fråga.

Bevillningsutskottet vill emellertid resonera på det sättet, att eftersom omsättningsskatten har tillkommit för att täcka en betydande del av de utgifter, som beredskapstiden har förorsakat det svenska samhället, och eftersom det finns anledning antaga, att dessa beredskapsutgifter inom en inte alltför långt avlägsen framtid skola kunna väsentligt skäras ned, bör det också vara logiskt att säga sig, att vid den tidpunkten kan omsättningsskatten, som har tillkommit för detta speciella ändamål, avskaffas utan att ersättas med någon annan skatt, detta för så vitt man inte vill disponera om statens utgifter, d. v. s. behålla den nuvarande utgiftsramen men använda pengarna till andra ändamål än beredskapen. Den saken få vi väl diskutera, när den blir aktuell.

Jag har således, herr talman, varken av motionerna eller av herr Gustavsons resonemang kunnat bli övertygad om att det går an att avskaffa omsättningsskatten utan vidare eller att det är nödvändigt med en utredning för att undersöka omsättningsskattens ersättande med en annan skatt, och jag vill under inga omständigheter vara med om en sådan turnering av frågan, att man riskerar att konservera den princip, på vilken omsättningsskatten bygger och om vilken man som sagt i denna kammare hittills har varit ganska enig, att den inte bör lända till någon efterföljd.

Jag yrkar bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr Gustavson: Herr talman! Jag beklagar på det livligaste, att bevillningsutskottets ärade vice ordförande inte kan tänka sig någon rättvisare och bättre skatteform i framtiden än denna omsättningsskatt, om vilken han dock själv säger, att den är synnerligen impopulär och besvärlig. Hans anförande här ger det intrycket, att vi inte kunna påräkna att bli av med denna skatt, förrän vi komma i det fördelaktiga budgetläget, att staten inte behöver de 330 miljoner, som omsättningsskatten i år beräknas ge. Vi få alltså enligt herr Elon Anderssons mening dras med skatten till dess.

Vidare frågade herr Andersson, hur mitt anförande här stämde överens med det yrkande, som jag framställde. Jag sade i mitt anförande, vilket jag förmodar inte undgick herr Elon Andersson, att jag inte var belåten med den utformning, som reservationen hade fått, men jag tvekade i alla fall inte att yrka bifall till den, därför att reservanternas mening ju överensstämde med min däri, att de anse, att omsättningsskatten bör avskaffas.

Herr Andersson frågar också, om meningen är att ersätta omsättningsskatten med en annan skatt. Ja, detta har varit vår mening, det ha vi motionärer menat hela tiden. Vi anse, att saken är så allvarlig, att det är värt en utredning, hurvida det inte finns möjlighet att få en skatt, som drabbar skattebetalarna mera rättvist. Vi kunna inte förlika oss med att de barnrika familjerna skola drabbas hårdare än de mera välsituerade — så verkar otvivelaktigt omsättningsskatten. Vi anse detta skattesystem vara så orättvist, att vi vilja ha en undersökning, om det inte finns några möjligheter att skaffa pengar på ett rättvisare och mera tilltalande sätt än detta. Jag kan ju inte hjälpa, att bevillningsutskottets ärade vice ordförande inte ser någon möjlighet här till, men det behöver väl i alla fall inte därför vara uteslutet, att det kan finnas någon möjlighet. Det kan ju finnas andra, som skulle kunna komma underfund med ett sätt, som är bättre och mer acceptabelt. Det är därför vi yrka på en utredning.

Herr talman! Jag vidhåller min uppfattning och mitt yrkande.

Om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten m. m. (Forts.)

Herr **von Heland**: Herr talman! Det är kanske väl djärvt att anmärka på hur ett så förnämligt och mäktigt utskott som bevillningsutskottet har handlagt en fråga, men jag tar mig dock friheten att göra en sådan anmärkning. Först emellertid ett par allmänna reflexioner. I utskottets yttrande står bland annat, att utskottet finner, att allt fortfarande kommer det att för nästkommande budgetår äga giltighet, att omsättningsskatten kvarstår. Hade det inte varit försiktigare av bevillningsutskottet att vänta med ett sådant kategoriskt uttalande till något senare under denna riksdag? Jag är inte säker på att man inom bevillningsutskottet är på det klara med de finansiella utsikterna i framtiden. Efter vad jag kan förstå är läget för närvarande rätt så oklart.

En annan formulering, som jag också tycker är egendomlig, är, att utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t vidtager erforderliga åtgärder för avvecklingen av omsättningsskatten. Dessutom förutsätter man, att en avveckling skall kunna ske, utan att omsättningsskatten ersättes med någon annan beskattning. Förklaringen fingo vi av utskottets vice ordförande, som sade, att om man skall avveckla en skatt, behövs det ingen utredning. Jag tycker verkligen, att det där är rätt så djärva påståenden av bevillningsutskottet och dess vice ordförande. Kan man vara så säker på sin sak, att det inte behövs någon utredning för avveckling av en så pass betydelsefull skatt som omsättningsskatten? I allmänhet bruka vi ju vara försiktigare här i riksdagen, så att vi utreda frågorna, innan vi vidtaga några åtgärder.

Nu kommer jag till anmärkningen beträffande bevillningsutskottets handläggning av ärendet. Som jag förmodar, att alla här i riksdagen veta, ha vi ju en planeringskommission, som bland annat sysselsätter sig med de finansiella frågorna och i vars delegation för dessa ärendens behandling sitter landets väl främsta sakkunskap av nationalekonomer och bankmän. Hade det inte då varit förståndigare av bevillningsutskottet att antingen remittera denna motion till planeringskommissionen, som nu utreder dessa finansiella problem, eller — om bevillningsutskottet inte velat remittera frågan dit — låta ärendet ligga till framtåt våren, då man kan förmoda, att planeringskommissionen har vissa utredningar klara och har lagt fram ett utlåtande om finansieringsproblemen?

Herr talman! Det är med anledning av dessa anmärkningar, som jag tycker, att man skulle kunna följa reservationen, som ju begär en utredning, även om jag i likhet med den föregående talaren inte precis gillar formuleringen av reservationen. Därför kommer jag, herr talman, att rösta för reservationen.

Herr **Andersson, Elou**: Herr talman! Det är inte första gången herr von Heland tagit sig den enligt sin egen mening mycket stora djärvheten att göra erinringar mot bevillningsutskottets sätt att handlägga ett ärende, och därför förmodar jag, att han inte heller känner sig särdeles generad över att nu ha tagit till orda i samma syfte. Att bevillningsutskottet har tagit upp ärendet nu beror delvis därpå, att utskottet också har till handläggning en hel del motioner om ändringar i den allmänna omsättningsskatten. För den händelse riksdagen skulle uttala sig för dess avskaffande, skulle man ju kunna behandla dessa motioner på något annat sätt än utskottet är skyldigt att göra, därest skatten fortfarande finns kvar. Utskottet har således ansett det vara av ett visst värde att före behandlingen av dessa motioner få klart för sig, hur riksdagen ställer sig till yrkandet om omsättningsskattens snara avskaffande.

I övrigt har utskottet vid sitt bedömande av behovet av skatteintäkter under nästkommande budgetår byggt sitt resonemang på de upplysningar, som lämnats i statsverkspropositionen. Jag har alltså den uppfattningen, att så mycket kan läget icke ljusna under nästkommande budgetår, att staten kan

Om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten m. m. (Forts.)

vara de 330 miljoner kronor förutan, som omsättningsskatten ger. Jag tror inte heller, att det är möjligt att på den korta tid, som återstår till dess nästa budgetår tar sin början, skapa en ny skatteform, som ger lika stora inkomster som omsättningsskatten för närvarande gör. Det går inte ens om man tillsätter en utredning omedelbart och inte ens hur flitigt man än arbetar inom efterkrigsplaneringskommissionen.

Utskottets resonemang om skattens fortsatta nödvändighet knyter sig, som herr von Heland har observerat, till behovet under nästa budgetår, medan utskottet förutsätter, att därefter sådana förhållanden kunna inträda, att skatten kan undvaras. I det fallet föreligger det, herr talman, mellan herr Gustavson i Gunterp och mig ingen annan skillnad än att jag inte vill begära omsättningsskattens avskaffande och samtidigt hos finansministern tigga om en annan skatt. Jag tycker det räcker med att jag hos finansministern begär omsättningsskattens avskaffande, under förutsättning att de statsfinansiella förhållandena då äro sådana, att man inte behöver de 330 miljonerna för att åstadkomma balans i budgeten. Herr Gustavson och jag äro fullkomligt ense om att omsättningsskattens verkningar äro sådana, att den helst bör tas bort, och jag är mer optimistisk i min tro, ty jag tror, att omsättningsskatten skall kunna avskaffas ganska snart utan att ersättas av någon annan skatt.

Jag har således inte gjort gällande, att omsättningsskatten aldrig kan avskaffas. Jag hoppas, att den skall kunna avskaffas utan att ersättas av någon annan skatt. Skillnaden mellan mig och herr Gustavson är som sagt den, att jag inte i samma andedrag som jag hemställer om omsättningsskattens avskaffande ber finansministern att få en annan skatt i stället.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Bärge, Johan: Herr talman! Jag skulle inte ha besvärat kammaren, om inte herr von Heland varit framme med sin pekpinne — det har hänt förut och kommer väl att inträffa härefter också förstår jag — och försökt lära bevillningsutskottet, hur det skall förfara i sådana här ting.

Om någonting skall göras, är ju frågan, såsom bevillningsutskottets ärade vice ordförande här har utvecklat det, huruvida man skall avskaffa omsättningsskatten utan att ersätta den med någon annan skatt eller om man skall avskaffa den först efter det att man ersatt den med en annan skatt. Är det så att man finner det statsfinansiella läget, som utskottet här talar om, sådant att man kan undvara det belopp som omsättningsskatten inbringar, kan jag inte begripa att det tjänar någonting till att företa en utredning, alldenstund det råder enighet om att man skall avskaffa skatten, när man kan undvara den. Vad skall man då utreda?

Mera komplicerad är frågan om att finna utvägar för att ersätta omsättningsskatten med någon annan skatt. Jag vet inte, om herr von Heland anser det möjligt att medhinna de säkerligen ganska omfattande utredningar, som krävas för att man skall bli på det klara med hur man skall få in ett skattebelopp på mellan tre och fyrahundra miljoner kronor på annat sätt än som nu sker, i så god tid att beslut kan fattas vid innevarande års riksdag. Jag tvivlar på det. Jag tillåter mig att i det avseendet uttrycka den meningen, att om man skall gå någorlunda grundligt till väga — vilket man i allmänhet är van att göra när det gäller skattefrågor lika väl som andra frågor — är någonting sådant en ren omöjlighet. Det går inte så enkelt, att man endast börjar skruva på skatteprocenten i fråga om inkomst- och förmögenhetsskatten eller värnskatte. Det vore i och för sig en enkel sak, men en sådan utväg behöver säkerligen övervägas mer än en gång.

Under förutsättning att man således icke kan undvara skatten, kan jag inte

Om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten m. m. (Forts.)

se någon annan möjlighet än att man får dragas med den ännu ett år. Det är mot detta som herr von Heland anmärker, att det är ett för tidigt gjort uttalande. Huruvida det är möjligt att undvara skatten helt och hållet, vill jag för närvarande inte yttra mig om, men inte tycker jag att statsverkspropositionen — åtminstone av vad jag sett hitintills — vittnar om att sådana efterlängtnade luckor finnas i fråga om utgifterna, att man utan vidare kan undvara de avsevärda belopp som det här är fråga om.

Herr von Heland förebrår oss i bevillningsutskottet, att vi inte rådfört oss med planeringskommissionen. Det kan kanske vara berättigat. Herr von Heland känner ju till hurudant läget är där. Eftersom jag inte tillhör kommissionen, har jag såsom lekman kanske inte rättighet att ha några egentliga begrepp om hur man skall ordna för efterkrigstiden. I nuvarande läge med den goda penningtillgången, som ännu råder och som jag förmodar kommer att bestå något år, skulle det emellertid förvåna mig, om planeringskommissionen ur de synpunkter, som den har att förfäktat, skulle önska att en skatt slopades. Man väntar nog med det, tills den dag kommer, då depressionstrycket kommer att resa helt andra krav på skattelättnader än det nuvarande tidsläget gör. Det låter kanske, herr von Heland, som om jag skulle begripa dessa saker. Det gör jag emellertid inte anspråk på. Det överlåter jag åt den som är klokare än jag och som sitter bakom mig här. Men min enkla reflexion har gjort, att jag aldrig kommit på idén att föreslå utskottet att fråga planeringskommissionen, om den tycker att tidsläget nu påkallar, att man slopar omsättningsskatten. Däremot skulle jag hjärtinnerligt väl förstå, att den första åtgärd, som skulle komma att påyrkas vid en depression — i fall vi inte kunnat skaka av oss omsättningsskatten dessförinnan — vore en skatteeftergift av den art som ett slopande av omsättningsskatten utgör. Kanske kan det, herr von Heland, forma sig på det sättet, att man får överväga att göra även andra skatteeftergifter än den här ifrågasatta för att möta de besvärligheter, som efterkrigstiden otvivelaktigt kommer att medföra.

Jag kan ju få lov, herr talman, att instämma i det allmänna jämbret över omsättningsskatten. Min inställning i det avseendet har jag deklarerat förut. Jag har ett argument, som jag gärna kan anföra, nämligen att jag vill inte vara med och lappa på och förbättra omsättningsskattens struktur på något sätt, ty den må gärna verka i all sin konstighet och brutalitet så att vi samfällt bli på det klara med att något sådant skola vi inte ha i fortsättningen. Vi få lida så länge vi ha den, men så fort det finns utvägar, skola vi skaka av oss ett skattesystem av denna beskaffenhet.

Jag vill understryka vad utskottets vice ordförande yttrat i fråga om den meningsskiljaktighet, som råder mellan motionärerna och reservanterna. Det är ju snällt av herrar von Heland och Gustavson att inte gräla på reservanterna. Nu tycker jag inte om gräl, så jag uppskattar det. Men nog är det litet hårt, förstår jag, att behöva försvara en motion av den beskaffenhet, som det här är fråga om, och samtidigt ansluta sig till reservationen, som i första punkten innehåller en hemställan »att motionen II:37 av fru Rönn-Christiansson och herr Hagberg i Luleå, om avskaffande av allmänna omsättningsskatten, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd».

Jag ansluter mig, herr talman, till utskottets hemställan.

Herr **Hage**: Herr talman! Det är kanske mera ovanligt, att en outsider kastar sig in i en sådan debatt som denna, som givetvis i första hand är reserverad för medlemmar av bevillningsutskottet, men jag tillåter mig likväl att göra det. När jag läste de motioner, som nu behandlas, trodde jag, att man däri

Om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten m. m. (Forts.)

kunde finna ett uttryck för att man åtminstone skulle försöka göra en början till att avveckla omsättningsskatten.

För min del vill jag säga, att min antipati mot denna skatt är oerhört stor. Jag hörde, att min vän herr Bårg hade ungefär samma uppfattning i saken. Men jag var liksom alla andra tvungen att medverka till införandet av denna skatt, ehuru jag vid det tillfället kände det ungefärligen som om jag spottade hela mitt föregående i ansiktet. När det nu har väckts motioner, som ta upp problemet, att man åtminstone skulle kunna *börja* med att avskaffa denna skatt, tycker jag, att jag har svårt att mot dessa motioner uppträda rent fientligt, utan jag måste säga, att jag från min utgångspunkt har sympatier för dem.

Jag har fattat motionerna såsom ett försök att överväga, om man inte skulle börja med att så småningom få bort omsättningsskatten, till en början i fråga om vissa nödvändighetsvaror, som användas även av de allra fattigaste i landet, exempelvis folkpensionärerna. De ha visserligen fått ett litet tillskott nu, men deras möjligheter att inköpa varor, sedan omsättningsskatten pålagts, äro givetvis alltför ganska begränsade. Jag hade alltså trott, att utskottet möjligen skulle skriva någonting om att vi nu inte äro beredda att ta ställning till frågan om att fullständigt avskaffa omsättningsskatten, men att det finns skäl att överväga om man inte så småningom — ja, kanske redan nu — skulle kunna övergå till att undan för undan eliminera omsättningsskatten i fråga om vissa varor, som kunna anses i högsta grad utgöra nödvändighetsvaror och som konsumeras av de allra fattigaste i landet. Om utskottet hade skrivit på det sättet, hade jag fullständigt förstått det.

Herr vice ordföranden i bevillningsutskottet antydde, att om vi skola slopa omsättningsskatten, kommer det antagligen att ske på en gång, och att vi ha anledning att tro, att så kommer att ske, om vi exempelvis slippa beredskapskostnaderna. Förhåller det sig på det sättet, får jag säga, att det är en mycket glädjande upplysning, men det är väl inte alldeles säkert, att det kommer att gå så. Blir det inte på det sättet, tycker jag, att det skulle vara ganska rimligt, om man åtminstone kunde *börja* med en avveckling av omsättningsskatten i första hand i fråga om några nödvändighetsvaror, vilkas inköp betyder oerhört mycket för de allra fattigaste i landet. Det är min ståndpunkt i denna fråga, och jag hade gärna sett, att utskottet på ett bättre sätt, än nu skett, givit uttryck åt dessa tankar. Jag är övertygad, att om man slopade skatten i fråga om vissa nödvändighetsvaror, skulle mycket vara vunnet, och en hel del människor skulle bli ganska belåtna redan med ett sådant mindre steg.

Såsom frågan nu ligger till, skall jag, herr talman, inte göra något yrkande, utan jag har med det sagda endast velat framhålla, att om de av mig framförda synpunkterna hade kunnat finna någon förståelse i utskottet, skulle jag från mina utgångspunkter ha varit mycket belåten.

Herr Gustavson: Herr talman! Bevillningsutskottets ärade ordförande frågade i sitt anförande med utgångspunkt från den uppfattningen, att omsättningsskatten skall vara kvar, tills staten inte längre behöver de pengar den ger, och att skatten sedan skall försvinna: »Vad skola vi då utreda?» Men om man inte har den uppfattning som ordföranden och vice ordföranden i bevillningsutskottet tyckas ha, nämligen att det är bara en mycket kort tidsfråga, när staten inte längre behöver dessa pengar, och att skatten då kommer bort, och inte ser så optimistiskt på det statsfinansiella läget som dessa herrar göra, tycker jag att det vore värt att undersöka, om det inte finns mera rättvisa grunder att bygga en beskattning på. Jag kan tyvärr inte se så optimistiskt på det statsfinansiella läget, utan jag tror att det under överskådlig tid kom-

Om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten m. m. (Forts.)

mer att vara ganska prekärt och att vi komma att behöva stora skatteinkomster ganska lång tid framåt.

Herr Elon Andersson gav mig en erinran om att det av mig tidigare omnämnda beloppet 191 miljoner kronor icke vore riktigt. I mitt anförande citerade jag bara en aktad ledamot av andra kammaren, som hade nämnt detta belopp. Jag sade också själv, att jag trodde att beloppet var i överkant och att man inte kunde lita allt för mycket på den siffran, även om det är ett udda tal. Här står uppgift mot uppgift — herr Andersson säger 40 miljoner och den andre 191 miljoner. Det rätta ligger kanske någonstans däremellan. Jag har ingen anledning att anse den ena siffran mer trovärdig än den andra, utan jag anser att det är en sak som bör utredas.

Vidare sade herr Elon Andersson, att om skatten överflyttades på andra skatteobjekt, så bleve den lika tung för dem som skola bära den. Kan man resonera på det sättet? Om vi tänka oss en skatt på den rena lyxkonsumtionen, känns den lika tung att bära som en skatt på nödvändighetsvaror för fattigt folk? Jag kan inte dela herr Anderssons uppfattning att bördorna kännas lika tunga.

Herr Andersson nämnde också att han är fullt överens med mig om att skatten bör avskaffas, men att han vill avskaffa den utan att ersätta den med någon annan skatt. Det är ju tacknämligt att man är i så gott sällskap, men det är också litet tragiskt, när man ser, att herr Andersson skrivit sitt namn under ett utlåtande, där det sägs att motionen inte skall föranleda någon åtgärd. Det är visserligen ett ganska vanligt uttryck i ett utskottsutlåtande, men det är inte vidare uppmuntrande.

Jag vill sluta med att säga att vår mening inte är att avskaffa omsättnings-skatten hux flux, varken att ersätta den med en annan skatt eller avskaffa den utan vidare. Vi begära en utredning i syfte att om möjligt få skatten avvecklad och huruvida statens skattebehov inte kan tillgodoses enligt principer som ta mera hänsyn till försörjningsbördorna och skattekraft.

Herr von Heland: Herr talman! Utskottets ärade ordförande ställde till mig den frågan, varför man skulle behöva någon utredning, om man är ense om att omsättningsskatten skall avskaffas. Det är ju inte om den saken man behöver göra någon utredning utan om det som man kan komma i tvist om, nämligen frågan om när tidpunkten är inne, då man kan avskaffa skatten. Det är därför jag anser, att frågan inte kan ses isolerad, utan att den måste ses i sitt stora sammanhang. Det är också därför jag rekommenderade, att man skulle hänskjuta den till den delegation inom planeringskommissionen, där man just diskuterar finansfrågorna i stort.

Slutligen måste jag, herr talman, ge min vördade länskamrat den repliken, att det är rätt egendomligt, att han anmärker på att vi kunna följa reservationen. Jag har redan förklarat, att jag inte är nöjd med reservationens avfattning. Utskottets ordförande läste upp första stycket i reservationens kläm och sade, att det måste vara väldigt smärtsamt att yrka bifall till en reservation, där det står, att motionen om avskaffande av allmänna omsättningsskatten icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Då både utskottets ordförande och vice ordförande sagt att de också äro av den uppfattningen att omsättnings-skatten bör avskaffas, hade det varit lämpligt, om ordföranden även läst upp vad utskottet säger i sin egen kläm. Då hade han nämligen kunnat konstatera, att utskottet i sin kläm har precis samma mening som den han nyss läste upp.

Herr Andersson, Elon: Herr talman! Beträffande den förhoppning, som herr Hage ställer på Kungl. Maj:t, skulle jag vilja göra honom uppmärksam på att

Om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten m. m. (Forts.)

det i utskottsutlåtandet talas om att utskottet förutsätter, »att Kungl. Maj:t, så snart det statsfinansiella läget och övriga omständigheter det medgiva, vidtager erforderliga åtgärder för avvecklande av den allmänna omsättningsskatten». I det kan man väl, om man vill, inlägga även den gradvisa avveckling, som herr Hage var mera sympatiskt stämd mot. Jag skulle dessutom vilja erinra herr Hage om att därest han är intresserad för en sådan avveckling av skatten genom slopande därav i fråga om livsförnödenheter, som även de fattiga köpa — nu är ju den mest betydande gruppen av sådana livsförnödenheter redan undantagen från allmän omsättningsskatt — så får herr Hage tillfälle att ställa bestämda yrkanden senare under riksdagen, när de motioner skola behandlas, vari yrkas upphävande av skatten i fråga om salt sill, fisk och en hel del andra nödvändighetsvaror. Jag vill inte uttala mig om huruvida herr Hage då kommer att befinna sig på samma linje som utskottet — om den saken vet jag ingenting. Men däremot är det ostridigt, att herr Hage då har tillfälle att framställa direkta yrkanden om åtgärder som avse en gradvis avveckling av omsättningsskatten.

Till herr Gustavson skulle jag vilja säga, att om han lugnar sig ett par, tre månader, tror jag att han kan få exakta siffror beträffande både hur mycket det skulle betyda i pengar att taga bort de skattefria ortsavdragen och vilka verkningar det kan ha på andra områden av beskattningen, som måhända ligga honom närmare än den statliga beskattningen. Utredning därom pågår, och den väntas bli färdig under vårens lopp.

Slutligen skulle jag ytterligare vilja påpeka, att herr Gustavson icke framställt något yrkande om utredning angående avskaffande av omsättningsskatten, utan han har endast gjort ett yrkande om skyndsam utredning om en omläggning av omsättningsskatten, vilket enligt mitt sätt att läsa och bedöma betyder att herr Gustavson vill ha omsättningsskatten kvar såsom princip.

Herr Hage: Herr talman! Jag vill endast säga, att det av mitt förra yttrande nog framgick, att jag principiellt inte är inställd på att man skall gå den gradvisa avvecklingens väg, utan jag uttryckte saken så, att om det är omöjligt att omedelbart avskaffa skatten i dess helhet, kan man tänka sig denna väg.

Dessutom vill jag säga några ord med anledning av debatten, huruvida ett avskaffande av denna skatt skall ske i den formen, att den ersättes med en annan skatt. Därvidlag har utskottets talesman nu sagt — om jag fattade honom rätt — att vi inte skola inrikta oss på att åstadkomma en ökad beskattning på något annat håll i stället för konsumtionsbeskattningen. Det skulle jag vilja instämma i, under förutsättning att det inte leder till, att vi inte kunna fullfölja det sociala reformprogram, som vi syssla med, särskilt i det utskott där jag sitter. Om vi komma fram till den uppfattningen, att borttagandet av denna skatt — utan att den i någon mån ersättes med någon annan eller en högre skatt — leder till att vi inte kunna fullfölja det stora sociala reformprogram, som vi äro inriktade på, då få vi kanske finna oss i att åtminstone delvis ersätta omsättningsskatten med en annan eller en högre direkt skatt.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten m. m. (Forts.)

Herr *Gustavson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 13 december 1940 (nr 1000) om allmän omsättningsskatt;

nr 4, i anledning av väckta motioner angående förhöjt dagtraktamente åt av kommun valda ledamöter i beredningsnämnd, fastighetstaxeringsnämnd och lokal taxeringsnämnd; samt

nr 5, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i taxeringsförordningen m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölles.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning, m. m., bifölles vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 81.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1945/46 m. m.; och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 32, att utskottets hemställan i utlåtande nr 26 bifölles även av andra kammaren samt, i fråga om förslaget nr 33, att andra kammaren beträffande utskottets utlåtande nr 22 fattade samma beslut som första kammaren.

Herr *Jonsson* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag för anläggande av gemensamma tvättinrättningar på landsbygden.

Motionen bordlades.

*Interpellation
ang. ändring i
förordningen
om varuskatt
m. m.*

Herr *Herlitz* erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Den 25 maj 1941 utkom Kungl. Maj:ts förordning om varuskatt (nr 251). Enligt 1 § i densamma skall för vara, som är upptagen i en vid förordningen fogad förteckning, under vissa förutsättningar erläggas särskild skatt (varuskatt). I förteckningen upptagas bl. a. vissa varor ur statistiska varuförteckningen nr 298—302, nämligen dels choklad med tillsats av socker och dels vissa slag av konfityrer.

Varuskatten, som för nu nämnda varor i regel utgår med 40 % på varans beskattningsvärde, är en typisk övervältringsskatt, avsedd att av tillverkaren uttagas hos köparen genom pristillägg å varan. Tillverkaren erlägger emellertid i första hand skatten till kontrollstyrelsen på grundval av kvartalsvis gjorda deklarationer angående beskattningsvärdet av under kvartalet levererade varor.

Redan under förarbetena till varuskatteförordningen uttalades från näringsidkarhåll farhågor för att osäkerhet skulle uppstå i fråga om gränsen mellan varuskattebelagda och fria varor. Vilka risker den enskilde näringsidkaren i detta avseende löper, framgår av det föregående. Råkar han misstaga sig i fråga om vilka varor, som äro att hänföra till skattepliktiga, riskerar han att själv, utan möjlighet till övervältring, få betala varuskatt på hela den försäljning, som skett, innan det i vederbörlig ordning fastställts, att skyldighet att utgiva varuskatt föreligger.

Ett mycket belysande fall har kommit till min kännedom, och det är på detta fall jag skulle vilja genom denna interpellation rikta finansministerns uppmärksamhet. Jag skall här i korthet redogöra för det, men samtidigt ställa utförliga upplysningar till finansministerns förfogande. Ett företag i Stockholm, Lifaco, tillverkar halvfabrikat för konditoribranschen, nämligen dels en fettglasyr för bakverk, dels en del geléprodukter, som användas för övergjutning eller garnering av bakverk. Då varuskatteförordningen trädde i kraft fann företaget det vara ställt utom allt tvivel, att dess varor icke drabbades av varuskatten. Nämnda glasyr innehöll visserligen 4 % choklad, men denna ringa procentsats ansåg det icke kunna leda till, att massan kunde betecknas såsom choklad med tillsats av socker. Det har i detta hänseende kunnat åberopa 1941 års betänkande med förslag till livsmedelsstadga och den s. k. proviantkungörelsen 26 juli 1940, åtskilliga främmande länders lagstiftning och vissa på en internationell kongress för kakao- och chokladfabrikanter 1930 uppställda riktlinjer. För att betecknas som choklad skall en produkt enligt alla dessa normer innehålla en avsevärt högre procent kakao, i regel omkring 30 %. Sammansättningen av ifrågavarande massa var sådan, att det måste framstå som våld på naturligt språkbruk att rubricera massan såsom choklad. Ej heller de omförmälda geléprodukterna kunde enligt företagets mening hänföras till någon av de slags konfityrer, som enligt den vid varuskatteförordningen fogade förteckningen belagts med varuskatt, eftersom de till beskaffenhet och användning avgjort skilja sig från de produkter, som uppräknas i nämnda förteckning.

Genom beslut den 22 november 1941, den 9 december 1941 och den 28 januari 1942 förklarade emellertid kontrollstyrelsen ifrågavarande av bolaget tillverkade varor skattepliktiga enligt förordningen om varuskatt.

Jag skall i detta sammanhang icke ingå på frågan, huruvida kontrollsty-

Interpellation ang. ändring i förordningen om varuskatt m. m. (Forts.)

relsen överhuvud år 1941 och 1942 ägt befogenhet att med bindande verkan fastställa skattskyldigheten (jfr härom den ändring i förordningen 7 § som skedde genom kungl. förordning den 11 juni 1943 (nr 329) och prop. 140/1943 s. 81). Företaget hade i varje fall ingen annan utväg än att omedelbart ställa sig kontrollstyrelsens beslut till efterrättelse, enär det riskerade att, om skatten ej erlades, avstängas från tilldelning av för rörelsen nödvändiga produkter. Det belopp, som företaget till följd härav hade att erlagga utan möjlighet att därför göra sig betalt av kunderna, uppgick till 86 081 kronor 18 öre jämte räntor, ett för varje företag anseeligt och för ett företag av den jämförelsevis ringa omfattning, varom här är fråga, katastrofalt belopp.

Hos regeringsrätten överklagade bolaget kontrollstyrelsens beslut om beskattning utan att emellertid regeringsrätten fann skäl att göra ändring i kontrollstyrelsens beslut. Bolaget anhöll samtidigt hos Kungl. Maj:t, att, därest besvären icke kunde bifallas, Kungl. Maj:t ändock måtte befria bolaget från skyldighet att utgiva skatt retroaktivt. Genom resolution den 30 juni 1942 fann emellertid Kungl. Maj:t i enlighet med regeringsrättens hemställan ansökningen ej kunna bifallas.

Redan dessförinnan hade kontrollstyrelsen anmält företagets ledare till åtal för uraktlåtenhet att avgiva deklaration. I den inför Stockholms rådhusrätt förda rättegången förebragtes en stark bevisning för att varken en på området sakkunnig person eller en lekman av varuskatteförordningens lydelse kunde komma till den slutsatsen, att de produkter, om vilka nu är fråga, skulle vara belagda med varuskatt. Bland annat kan nämnas, att livsmedelskommissionen i samband med beslag på choklad förklarat företagets fettglasymassa icke vara choklad. Såväl av rådhusrätten som av hovrätten — från vilken målet icke fått föras vidare — hava de åtalade företagsledarna frikants från ansvar för brott mot varuskatteförordningen, enär de icke av förordningens innehåll bort inse, att de av företaget tillverkade varorna belagts med varuskatt.

Det är icke min sak att bedöma huruvida det resultat, vartill de rättstillämpande myndigheterna i skattefrågan kommit, står i överensstämmelse med varuskatteförordningens ordalag och syfte eller icke. Jag håller mig blott till vad som i detta sammanhang är ostridigt, nämligen att företagets ledning för sin del på goda skäl utgått från att förordningens bestämmelser icke skulle vara att tillämpa på de produkter, om vilka nu är fråga, att tekniska och juridiska experter av hög kvalitet förklarat, att de i detta avseende skulle ha kommit till samma uppfattning som företaget, och att domstolarna, om de överhuvud taget ansågo att företaget missuppfattat förordningen, i varje fall funno denna missuppfattning så ursäktlig att ansvar ej kunde ådömas. Situationen är alltså den, att företaget på grund av en i och för sig fullt försvarlig men av kontrollstyrelsen och regeringsrätten ogillad tolkning kommit att drabbas av en direkt förlust med förut angivet belopp. Vad detta innebär ur rättssäkerhetssynpunkt är lätt att inse. Då en tillverkare, såsom i förevarande fall skett, plötsligt finner, att i tillverkningskostnaderna måste inräknas en förut icke kalkylerbar kostnad av icke mindre än 40 % på försäljningspriset, och då han samtidigt finner sig sakna möjlighet att i redan avslutade affärer få täckning för denna kostnad, betyder detta uppenbarligen ett fullkomligt omstörtande av de ekonomiska grundvalarna för hela hans rörelse.

Två grundläggande brister i den författning, varom nu är fråga, synas mig ha förorsakat, att en situation sådan som den nu skildrade överhuvud kunnat uppkomma. Redan vid författningens tillkomst uttalades farhågor för bristande tydlighet; jag hänvisar särskilt till ett uttalande av kommerskollegium, undertecknat av dess davarannde t. f. chef, numera statsrådet Gjöres (kungl. prop. 237/1941, s. 23 f.). Dessa farhågor hava besannats. Den obestämda avfattningen

Interpellation ang. ändring i förordningen om varuskatt m. m. (Forts.)
av den vid förordningen fogade förteckningen har möjliggjort en tolkning, varigenom förordningens tillämpningsområde kommit att erhålla en omfattning, som även en på området fullt sakkunnig expertis icke räknat med.

Ytterligare måste mot författningen anmärkas, att densamma icke inrymmer någon möjlighet för Kungl. Maj:t att restituera eller efterskänka skatt, där sådant är av särskilda omständigheter påkallat. De rättstillämpande myndigheterna hava därför icke ägt möjlighet att, såsom i förevarande fall billigtvis bort ske, låta skatten — därest sådan överhuvud bör utgå — träda i tillämpning först från och med det att genom vederbörande myndighets beslut fastslagits, att beskattningsplikt föreligger.

Ur rättssäkerhetens synpunkt är detta förhållande betänkligt. Om staten vid beskattning, som är avsedd att drabba konsumenterna, begagnar utvägen att hålla sig till företagarna, i tanke att dessa sedermera få övervältra skatten på sina kunder, är det orimligt att ordna det så, att företagarna i strid med beskattningens syfte själva måste bära de till äventyrs fullkomligt ruinerande följderna av fullt ursäktliga misstag. Det gäller härvid icke allenast själva skattebördan, som faller där den icke bort falla; det är också fråga om andra kostnader som vederbörande nödgas ikläda sig för att söka värja sin rätt.

Jag föreställer mig, att det spörsmål, som här upprullas, måste möta på åtskilliga andra områden av skattelagstiftningen, men har icke varit i tillfälle att anställa några undersökningar därom. Jag inskränker mig därför till att anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande frågor:

1) Anser herr statsrådet förordningen om varuskatt böra kompletteras och ändras i syfte att undanröja sådana olägenheter av dess tillämpning, som i det föregående angivits?

2) Anser herr statsrådet sig kunna medverka till att det företag, varom nu är fråga — och eventuellt andra, som drabbats av samma öde — ekonomiskt gottgöres för de förluster, som genom ovan angivna tillämpning tillfogats det-samma?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.05 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 24 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Herr statsrådet *Danielson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 67, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 8, 9 och 10 §§ strafflagen;

nr 77, med förslag till lag om ändring i giftermålsbalken;

nr 82, angående försäljning av vissa under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förvaltning stående fastigheter i Degerfors köping;

nr 83, med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 84, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 85, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 juni 1940 (nr 437) angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.;

nr 87, angående vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet;

nr 88, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 11 september 1936 (nr 506) om förenings- och förhandlingsrätt, m. m.; samt

nr 89, med förslag till lag om ändrad lydelse av 15 § värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967).

Justerades protokollet för den 17 innevarande månad.

Upplästes två till kammaren inkomna ansökningar, vilka jämte därvid fogade läkarintyg voro så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med åberopande av närslutna läkarintyg får jag härmed anhålla om fortsatt ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 1 till och med den 21 instundande mars månad.

Ulriksdal den 23 februari 1945.

Sam Larsson.

Generaldirektör *Sam Larsson* är fortfarande t. o. m. den 21 mars på grund av hjärtsjukdom oförmögen till tjänstgöring intygas.

Stockholm den 20 februari 1945.

Westergren,

leg. läk.

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av närslutna läkarintyg får jag värdsamt anhålla om förlängd tjänstledighet från riksdagsarbetet t. o. m. den 21 mars 1945.

Stockholm, Karolinska sjukhuset den 19 februari 1945.

Värdsamt
Albert Ramberg.

Att riksdagsman *Albert Ramberg*, född den 21 januari 1885, från Eldarevägen 2, Gröndal, vårdats härstädes från den 1 februari 1945 för brustet magsår och ännu kvarliggert den 18 februari 1945 och under denna tid varit och fortfarande till och med den 21 mars 1945 är oförmögen till arbete, intygas.

Karolinska sjukhuset den 18 februari 1945.

R. A. Hultborn,
leg. läkare.

De begärda ledigheterna beviljades.

Anmälles och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 13 december 1940 (nr 1000) om allmän omsättningsskatt; och

nr 35, i anledning av väckta motioner angående förhöjt dagtraktamente åt av kommun valda ledamöter i beredningsnämnd, fastighetstaxeringsnämnd och lokal taxeringsnämnd.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1945 den 21 februari sammanträdde den nämnd, som äger att döma, huruvida högsta domstolens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, varvid röstades över följande proposition:

Den, som vill, att omröstning på det i § 69 riksdagsordningen föreskrivna sätt skall anställas till uteslutande av någon bland högsta domstolens ledamöter, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bliva högsta domstolens samtliga ledamöter bibehållna.

Och befunnos efter omröstningens slut, sedan voteringssedlarna öppnats, rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 0;

Nej — 42,

i följd varav nämnden ansett högsta domstolens samtliga ledamöter böra vid deras ämbeten bibehållas.

Bernhard Nilsson.

J. M. Bäckström.

Aron Gustafsson.

Axel Lindqvist.

År 1945 den 21 februari sammanträdde den nämnd, som äger att döma, huruvida regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, varvid röstades över följande proposition:

Den, som vill, att omröstning på det i § 69 riksdagsordningen föreskrivna sätt skall anställas till uteslutande av någon bland regeringsrättens ledamöter, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bliva regeringsrättens samtliga ledamöter bibehållna.

Och befunnos efter omröstningens slut, sedan voteringssedlarna öppnats, rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 0;

Nej — 42,

i följd varav nämnden ansett regeringsrättens samtliga ledamöter böra vid deras ämbeten bibehållas.

Bernhard Nilsson.

Aron Gustafsson.

J. M. Bäckström.

Axel Lindqvist.

På framställning av herr talmannen beslöts att de nu upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att innchållet av protokollen skulle delgivas riksdagens kanslideputerade med anmodan att låta i ämnet uppsätta och till kamrarna avgiva förslag till den skrivelse, som borde till Konungen avlätas.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 81, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 december 1940 (nr 995) om straff för sabotage.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Jonsson* m. fl. väckta motionen, nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag för anläggande av gemensamma tvättinrättningar på landsbygden.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 67, 77, 82—85 och 87—89.

Herr *Andersson, Gustav Emil*, avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett forskningsråd på jordbrukets område m. m.

Motionen bordlades.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lagen om kommunal fondbildning; och

nr 2, i anledning av väckt motion om viss ändring i 2 § lagen om församlingstyreelse i Stockholm;

statsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1945/46 under riksstatens tredje huvudtitel, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckt motion;

Första kammarens protokoll 1945. Nr 9.

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1945/46 till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1945/46, i vad avser handelsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tolfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1945/46 till allmänna indragningsstaten;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka jämte en i ämnet väckt motion;

nr 11, i anledning av väckt motion om rätt för skattskyldig, som driver skogsbruk, att vid taxering av inkomst åtnjuta avdrag för avsättning till investeringsfond; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 21 juni 1940 (nr 561) om tilläggsskatt å bensin, m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus, dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 9, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om vapenfria värnpliktiga;

nr 10, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om kommunala pensionstillskott; och

nr 11, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen om blindhetsersättning;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion om viss ändring av 13 § i ordningsstadgan för riksdagens första kammare; och

nr 2, i anledning av väckt motion angående viss ändring beträffande formuleringen av författningar, som införas i svensk författningssamling; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om utredning rörande ett organ för övervakning av enskilda monopolistiska företag och sammanslutningar.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.13 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.